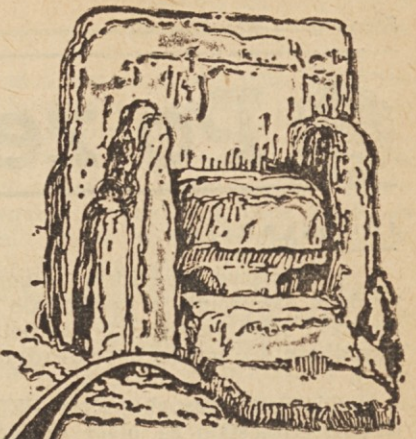

Koroška

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cena:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 4.— šilinge.
Posamezna številka 30 grošev.

kronika

Leto III.

Celovec, 26. septembra 1947

Številka 40

Ustavitev pravnega reda

„Kdor hoče, da bo svetila zvezda miru nad človeškim družbenim življenjem, mora pomagati pri globlji vzpostavitvi pravnega reda,“ nadaljuje sv. oče. Človeštvo je izgubilo zaupanje v pravico in postave, ker so nekateri učenjaki začeli trditi, da izvirajo vse pravice iz države. Kar država predpiše, je postava, ki veže vse državljane brez ozira na to, ali je to v skladu z božjo postavo ali ne. Povsem naravno je, da so se države, njene vlade in vladajoči sloji radi ravnali po tem nauku, ker so se s tem znebili odgovornosti za svoje odločbe. Kar so odredili, je bilo za vse državljane obvezno, vsi so se morali postav držati, če so se jim zdele pravične ali ne. Kljub temu so hoteli tudi za to samovoljno državno pravo najti neko najvišje merilo. In postavili so znano trditev: dobro je to, kar narodu koristi. Merilo pravilnosti postav ni več soglašanje z božjimi postavami, marveč korist. Če koristi narodu, da si prilasti kos tuje zemlje, lahko to mirno stori; če mu koristi za nadaljni razvoj, da onemogoči plodnost raso manjvrednim osebam, odredi prisilno sterilizacijo, če stari in bolehnii ljudje ali celo umobolni samo zdravim kruh odjedajo, jih ukaže država umoriti. Še dolga je vrsta zablod, ki jih je povzročila ta napačna teorija od neodvisnosti državnega prava. Vodila je do kratenja najosnovnejših človeških pravic v državi in do vojne med državami.

Ce hočemo, da bomo uživali trajni mir v državi, morajo državne postave upoštevati zapovedi božjih postav in ničesar ne smejo zapovedovati, kar bi božjim postavam nasprotovalo. Le tako bo posameznik lahko užival svoje svete pravice, ki jih ima kot oseba, le tako bo uživala svoje naravne pravice družina, občina, dežela, pa tudi Cerkev. **Spoštovanje božjih postav** bo pa tudi podlaga mirnega sožitja med narodi.

Krščanska zamisel države

„Kdor hoče, da bo svetila zvezda miru nad človeškim družbenim življenjem, mora pomagati pri obnovi pojmovanja države in pri izgradnji države, ki bo temeljila na zdravi človeški pameti, na plemenitem človečanstvu in na odgovornosti se zavedajočem krščanskem duhu,“ pravi sv. Oče v svoji poslanici. Država in njena oblast morata služiti skupnosti, vendar morata spoštovati osebnost, njene neodsvojljive pravice in njeno prizadevanje, da z življenjem na zemlji zasluži blaženo večnost. Boriti se je treba proti zmoti, ki trdi, da država ni vezana na pravno, da se njej niti v upravi niti pri ostalih političnih opravilih ni treba ozirati na Boga in njegove zapovedi. Država namreč ni nastala sama od sebe, ampak je prav tako kot vsak posameznik božja stvar. Bog je ustvaril človeka kot družabno bitje, ki mora živeti, se izpopolnjevati in dosegati svoje zveličanje samo v družbi z drugimi. V človekovi družini naravi temelje vse družbe.

Ker pa je Bog stvarnik človekove družne narave, je posredno stvarnik vseh družb, tudi držav.

Zato ima tudi država obveznosti do Boga. Poleg obveznosti, da ga časti z javnim bogoslužjem, obsega ta obveznost predvsem dolžnost, da v vsem svojem delovanju, v vseh predpisih, postavah in odločbah, ki jih izdaja, upošteva božje zapovedi, da sama ne dela krivice niti svojim podanikom niti tujcem, ki morda bivajo na njenem ozemlju, pa tudi ne tujim državam; da pa tudi svojim državljanom ne nalaga ničesar, kar bi bilo nasprotno božjim postavam.

Poziv na delo

Človeštvo je danes po končani vojni preobloženo s težavami. Ne samo da milijoni nimajo nad sabo poštene strehe, ne dovolj obleke in ne zadostne hrane. Tudi v mnogih dušah prevladujejo razvaline: nevera, obup, duševna otopenost.

Zato ni naša naloga, da tožimo nad pokvarjenim svetom, marveč da se lotimo dela

Združeni narodi na razpotju

Dne 16. septembra se je začelo drugo redno zasedanje glavne skupščine Združenih narodov. Od tega zasedanja bo odvisna bodočnost Združenih narodov in še mnogo drugih stvari. Na dnevnem redu je več spornih vprašanj, kakor položaj na Balkanu in palestinsko vprašanje. Vse pa je odvisno od vprašanja, ali bo mogoče doseči osnovni sporazum med zahodnimi silami in Sovjetsko zvezo ter njeno skupino držav srednje in vzhodne Evrope. Če bo prevladal duh sodelovanja, potem ne bo nerešljivo nobeno vprašanje, ki je na dnevnem redu.

Trygve Lie je v svojem bostonskem govoru odkrito govoril o tej nevarnosti. Rekel je, da je s stališča Združenih narodov nemogoče, da bi bil svet trajno razdeljen v več skupin ali taborov. Z vso resnostjo pa rečem, da ne morem verjeti, da bi ta položaj v dogledni bodočnosti vodil do nove vojne. Iz svojih opazovanj, informacij in stikov sem prišel do prepričanja, da nobena država, ki bi bila zmožna narediti vojno, praktično ne misli na to. Zato se ne bo-

jim toliko oboroženega spopada, pač pa me skrbi, kako bo to nerazumevanje vplivalo na celotno delo, ki ga predvideva Listina Združenih narodov.

Trygve Lie je modro govoril. Toda jaz ne morem pozabiti, kako kritičen moment bo imelo sedanje zasedanje Združenih narodov. Sedanje vzdušje je grozeče, podobno vzdušju, ki je vladalo v Društvu narodov v letih 1935—36, ki niso mogli doseči sporazuma o učinkovitih sredstvih za preprečitev in kaznovanje italijanskega napada na Abesinijo. To je opogumilo nacistično Nemčijo, da si je priključila Avstrijo, da je strla Češkoslovaško in napadla Poljsko.

Tako je nastala druga svetovna vojna. Medtem so bili ustanovljeni Združeni narodi. Aprila 1936 se je Društvo narodov razšlo.

V New Yorku pa bo zdaj delegate mučilo vprašanje, ali naj se miroljubno delo Združenih narodov zavre in ali naj bo svet zaradi neumnosti trajnega nesporazumevanja razdeljen v nasprotujoče si skupine. Ta-

ko bi Združeni narodi zdrknili na pot, na katero je bilo prisiljeno Društvo narodov. Odgovor na to vprašanje bo v veliki meri, če že ne v celoti odvisen od politike Sovjetske zveze in Združenih držav.

Trygve Lie je rekel: »V Združenih narodih zastopamo stališče, ki je trdno kakor skala, da nikdar ne sme biti več vojne.« Nobena država na svetu ne more ne zdaj, ne v neposredni bodočnosti tolerirati druge vojne, četudi bi bila le takšna, kot jih poznamo iz preteklosti. To je edino pametno stališče. Za človeško norost in fanatične načrte pa to še ni zadostno jamstvo.

Angleški filozof Herbert Spencer je leta 1867. napisal, da je vojna v Evropi nepojmljiva zaradi tesne povezanosti trgovskih in finančnih interesov evropskih držav. Tri leta pozneje pa je Prusija izzvala vojno med Francijo in Nemčijo v kateri je Nemčija dobila bogati pokrajini Alzacijo in Loreno ter zlato odškodnino v vrednosti 200 milijonov funtov. Od takrat naprej je nemški cesar s svojimi svetovalci sanjal o gospodstvu nad Evropo in svetom.

Meseca marca leta 1914. mi je nemški veleposlanik v Londonu zagotovil, da bi bila vsaka misel na vojno neumnost. Opomnil sem ga na argumente Herberta Spencerja. Avgusta istega leta je Nemčija sprožila prvo svetovno vojno. Nacistična Nemčija pa je leta 1939. sprožila drugo svetovno vojno. Kakor Društvo narodov, ki naj bi preprečilo drugo vojno, lahko zdaj tudi Združeni narodi doživijo polom. Od strjevanosti držav članic bo odvisna bodočnost sveta. Če bodo trdne in močne, lahko še prevlada pamet nad nesrečno norostjo.

O carinski zvezi

»Times« je objavil zelo dolg članek o problemih carinske unije. Najprej govori o trenutnih težavah, med katerimi navaja ameriško nezadovoljstvo nad dejstvom, da je britanski Commonwealth na ženevski trgovinski konferenci ponudil pre nizko znižanje imperialnih prednostnih tarif, nadalje navaja danski pritisk za višje cene mesa, slanine in surovega masla ter argentinsko zahtevo, da je treba plačati argentinsko meso s šterlingi, ki jih je mogoče zamenjati v dolarje. »Times« se nato bavi z britansko izvozno in uvozno politiko, ki jo je očrtal sir Stafford Cripps ter prehaja na ženevsko trgovinsko konferenco, kjer so izdelali načrt za listino mednarodne trgovinske organizacije ter sklenili več mednarodnih dogovorov. To delo gotovo ni zaman. Carinska unija med Evropo in britanskim imperijem bi bila gotovo zaželena in koristna, če bi bile odpravljene nekatere ovire, ki še razne kroge vedno plašijo pred večjo trgovinsko svobodo. Carinska unija, ki bi odpravila ne le carinske zapreke, ampak tudi vse druge trgovinske omejitve med združenimi področji, bi imela zlasti dve dobri strani. Večje področje mnogo lažje najde komplementarne gospodarske vire in si preskrbi širše trge kakor majhno področje. Carinska unija nadalje jamči stabilnost v trgovinskih odnosih, kar je gotovo tudi velika prednost. Pomen sedanjih razgovorov je, da priznajo nedvomno prednost povečanja gospodarske enote in osnovne varnosti ter stalnosti ter preučijo vse okoliščine, ki so potrebne za uspeh carinske unije.

ZOPET ZAHODNO-EVROPSKI ČAS

Poletni čas se bo končal v Avstriji v nedeljo, dne 5. oktobra ob 3. uri zjutraj. Ob tem času bo treba postaviti vse ure za eno uro nazaj.

O problemih združenih narodov

V zvezi z drugim rednim zasedanjem glavne skupščine Združenih narodov, ki se je pričelo v New Yorku piše »Times« med drugim: Na dnevnem redu sedanjega zasedanja je že nad 60 predmetov. Da bi mogla glavna skupščina v primernem času končati svoje delo, je glavni tajnik predložil ustanovitev dveh izrednih komisij. Vendar pa glavna preizkušnja za Združene narode ni veliko število vprašanj, ki so na dnevnem redu, marveč le nekatera teh vprašanj. Na konferenci v San Franciscu so imeli pred očmi svetovni mir ter edinost, ki ju predvideva Listina. Ker pa je to odvisno od sporazumnega sodelovanja vlesil, so določili, da mora v Varnostnem svetu vladati soglasnost med njegovimi stalnimi članicami ter so položili politično moč v roke tistih, ki jo dejansko imajo. Tako Varnostni svet ne more izpolnjevati svojih nalog na področju, na katerem vlada bisteno nesoglasje med stalnimi članicami. To je povzročilo, da so se politične funkcije glavne skupščine povečale. Primer za to sta grško in palestinsko vprašanje.

»Daily Telegraph« pravi: »Nikako pretiravanje ni, ako slišimo, da je možno, da se bo glavna skupščina Z. N. pokazala za preokretnico v zgodovini naših dni. Ameriški zunanji minister Marshall bo načel pred to skupščino vprašanje in zahteval od Z. N. takojšnjih dejanj. Lahko pa se zgodi, da bodo Sovjeti na to potezo odgovorili na svoj način, in od tega načina bo odvisno, kakšna bo nadaljnja usoda organizacije Z. N. Nikakor namreč ni izključeno, da se bodo Sovjeti popolnoma umaknili iz Z. N. Od-

vsak v svoji najbližji okolici: pri sebi, da bo najprej naša duša zopet zdrava, da bo naša pot do Boga, da bo vedno živ ud Cerkev; v svoji družini, da ne bo odločala vedno naša sebičnost in naša udobnost; v naši sosesčini, kjer morda sosed ali sosedka že leta čakata na lepo besedo od nas, na majhno pomoč v bolezni ali kaki drugi stiski itd.

Sv. oče nas poziva, da ne smemo prej mirovati, dokler v vseh narodih ne bo naraslo v legije število odločnih kristjanov, ki bodo svoje osebno, družinsko, narodno, državno, gospodarsko, prosvetno in politično življenje spravili v sklad z božjo postavo, ki bodo hoteli biti živi oznanjevalci Kristusovega evangelija ljubezni, ki bodo pripravljene gojiti in oblikovati v Bogu zasedano osebnostno in družbeno življenje.

šli pa ne bodo sami in to kar bo ostalo, se ne bo več moglo imenovati organizacija Združenih narodov. To bi bila vsekakor velika nesreča, a vendar se je ameriški zunanji minister odločil za svoj korak popolnoma nedvoumno v svojem zadnjem govoru, kot tudi v beli knjigi o grškem vprašanju. To belo knjigo je ameriško zunanje ministrstvo objavilo prav na predvečer glavne skupščine Z. N. in ni nobenega dvoma, da se je g. Marshall v polnosti zavedel resnosti položaja.

Razočaranja in dvomi manjših držav bodo našli prav tako svoj izraz na glavni skupščini Z. N. in to verjetno na ta način, da bodo te dežele načele vprašanje pravice veta. Ameriški zunanji minister pa glede tega misli, da krivda za dosedanje neuspehe Z. N. ni toliko pomanjkanje primernih pravil kot pomanjkanje pravega duha v organizaciji.

»Daily Telegraph« zaključuje svoj članek: »Koraki, ki jih bo podvzel Marshall na glavni skupščini Z. N., so v nepotrebnih zvezi z ponudbo gospodarske pomoči, ki jo je naznačil v svojem Harwardskem govoru. Od teh dveh svojih zamisli Marshall ne bo odstopil.«

»Kar se tiče Anglije, se zdaj tudi jasno vidi, kakšno politiko bo vodila na glavni skupščini. Skušala bo doseči kompromis med sedanjimi nasprotji v svetu in skušala bo doseči sovjetsko sodelovanje na gospodarskem poprišču, kot tudi pri ustvarjanju učinkovitega varnostnega sistema na svetu. Vendar Anglija nikdar ne bo pristala na to, da bi žrtvovala načela pravice in svobode, ki jo vežejo z Atlantsko listino in listino Z. N.«

Za sprejem v Združene narode

Poljska je zaprosila Varnostni svet, naj podvrže pred časom odklonjene prošnje Bolgarije, Madžarske in Romunije za sprejem v organizacijo Združenih narodov novi obravnavi, ker se bodo v četrtek ponovno posvetovali glede sprejema Finske in Italije. Prejšnji mesec je Rusija odklonila italijansko prošnjo z utemeljitvijo, češ da mirovna pogodba še ni ratificirana in v veljavi. Iz istega razloga sta odklonili sprejem Bolgarije, Madžarske in Romunije tudi Velika Britanija in Amerika. S tem, da so sedaj stopile v veljavo vse mirovne pogodbe, lahko pričakujejo, da bo Varnostni svet priporočil glavni skupščini Združenih narodov sprejem bivših osnih držav.

Po zemeljski obli

JUGOSLAVIJA

Predsedništvo prezidija jugoslovanske narodne skupščine je ratificiralo kulturno pogodbo med Jugoslavijo in Bolgarijo in pogodbo o kulturnem sodelovanju z Romunijo.

Prezidij narodne skupščine FLRJ je podaljšal amnestijo za bивše pripadnike hrvaških in slovenskih četniških in domobranskih organizacij, ki so kot begunci v inozemstvu. To pa pod pogojem, da se pristojevoljno vrnejo v domovino. Rok za povratek bo določila vlada.

Na podlagi ostrega protesta s strani britanske in ameriške vlade so izpuštile jugoslovanske oblasti dva ameriška in sedem britanskih vojakov, katere so zadrževali od avgusta dalje.

ROMUNIJA

Komunistični list »Romania libera« piše, da bodo obtožili Julija Maniu-a, voditelja razpuščenega opozicijske stranke kmatovalcev in druge voditelje stranke, ki so v zaporu, veleizdaje, ker so hoteli strmoglaviti sedanjo vlado s pomočjo neke zunanje sile. Razprava proti Maniu-ju in drugim voditeljem romunske opozicijske stranke se bo pričela v začetku oktobra.

Komunike romunskega zunanjega ministristva poroča o poslovitvi zavezniške nadzorstvene komisije, ki je končala svoje delo z dnem, ko je stopila romunska mirovna pogodba v veljavo. Zunanji minister George Tatarescu je izročil predsedniku zavezniške nadzorstvene komisije generalu I. Džujakovu odklikovanje in se zahvalil komisiji za veliko razumevanje in stalno pomoč, ki jo je nudila Romuniji.

V soboto je prispel v Bukarešto ameriški poslanik Rudolf E. Schoenfeld. Imenovanje Schoenfelda je v zvezi s ponovnim povzemanjem diplomatskih odnošajev med Ameriko in Romunijo po veljavnosti mirovne pogodbe.

GRCIJA

Grški kralj Pavel je zapustil v petek Atene in se podal na dva tedna trajajoč pregled vojaških postojank v severni Grčiji. Spremljajo ga zastopniki ameriške in britanske vojaške misije. V teku svojega potovanja bo obiskal grške čete v Epiru, v Makedoniji in v Traciji.

Pred odhodom kralja so imenovali novega ministra za narodno blaginjo, glavnega guvernerja za severno Grčijo in ministra brez listnice Georgea Melasa. Prva dva sta populist, Melas pa je liberal. Dosedanji glavni guverner za severno Grčijo, Rodophoulos je podal ostavko, da se bo lahko udeležil glavne skupščine Združenih narodov v New Yorku.

Ministrski predsednik Temistokles Sophoulis je izjavil, da so grška letala odvrгла nad uporniškimi ozemljem letake, v katerih pozivajo vstaje, naj se vdajo in kazni jim bo oproščena. Istočasno je Sophoulis potrdil, da je sprejel od raznih gveriljskih voditeljev pisma, v katerih javljajo svojo pripravljenost, da bodo položili orožje.

ŠVEDSKA

Predstavniki švedskega zunanjega ministristva je izjavil, da je Sovjetska zveza naročila v Švedski do 30. junija tega leta blaga v vrednosti 62,5 milijonov dolarjev. Ta naročila je Sovjetska zveza poslala na podlagi 200 milijonskega dolarskega posojila, ki ga je Švedska odobrila Sovjetski zvezi preteklo jesen.

ITALIJA

Italijanski notranji minister Mario Scelba je izjavil z ozirom na stavkovno gibanje in agitacijo med delavstvom, da so razmere v Italiji za državni udar, katerega nameravajo komunisti, trenutno neugodne. Priznal je, da je le malo ljudi prepričanih o tem, da bi komunisti opustili svoj načrt za nasilno ustanovitev totalitarne diktature, kakor je bil fašizem. Nevarnost komunističnega državnega udara je vedno tu in to v vseh državah. Italija ima razen Rusije najmočnejšo komunistično stranko, ki dobiva svoja navodila iz Moskve. Italijanski narod pa je že pod fašizmom toliko pretrpel, da ne bo nikdar več dopustil kakega »korakovanja v Rim«, ki bi imelo edini cilj v tem, da vzame narodu njegovo svobodo.

Na podlagi sporazuma so prekinili zastopniki delodajalcev in sindikatov v petek enajst dni trajajočo stavko poljedelskih delavcev v severni Italiji. Stavka poljedelskih delavcev bi krepila onemogočila žetev sladkorne pese in riža. Zaradi stavke je nadel dovoz mleka v severni Italiji za 25%. Zastanek dela zaradi stavke je imel za posledico skoro 10 milijard lir stroškov, kar »rodovina italijanskih stavk še ni zabeležila.

Italijanska narodna skupščina je izdala v četrtek zakon, na podlagi katerega izgubijo bivši funkcionarji fašistične stranke aktivno volilno pravico za deset let. Ta zakon se nanaša na tajnike stranke, člane velikega sveta, člane narodnofašističnega odbora, okrajne voditelje stranke in vse fašistične vladne uradnike.

ZDRUŽENE DRŽAVE

Po računih ameriškega delovnega ministristva na osnovi števil, ki so jih poslali sindikati, je sindikalno gibanje v Združenih državah naraslo od 3 milijonov vpisanih v letu 1933. na letošnjo skupno število 15 milijonov.

Ameriški sindikat, ki ima največje število vpisanih, je Ameriška delovna federacija (A. F. L.) z nad 7.500.000 vpisanih. Sledi ji Kongres industrijskih organizacij (C. I. O.) s približno 6 milijoni članov, medtem ko računajo, da sindikati, ki niso vključeni v C. I. O. ali A. F. L. in katere pogostoma nazivajo »nevčlanjene« ali »neodvisne«, združujejo približno 1.750.000 članov.

Predsednik Truman je pozdravil v imenu ameriške države tisoč delegatov in opazovalcev, ki zastopajo 25 držav in kateri so se udeležili otvoritvenega zasedanja prve povojne konference Mednarodnega sveta žena. Svet se je zdaj sestal prvič po 9 letih. Poleg predsednika Trumana so poslali poslanice še angleška kraljica Elizabeta, norveški kralj Haakon in ga. Roosevelt.

James Forrestal je 17. 9. položil prisego kot vojni minister Združenih držav na podlagi novega zakona za državno varnost, ki združuje oborožene sile. To mesto je zdaj prvič zasedeno.

Bivši mornariški minister je prisegel v roke vrhovnega sodnika Freda M. Vinsona. Svečanosti so prisostvovali najvišji predstavniki vojske, mornarice in vlade.

Združeno vodstvo vojske, mornarice in letalstva je stopilo v veljavo 17. 9. opolnoči, v kolikor ne stopijo nekateri ukrepi zakona o združitvi v veljavo šele čez dve leti.

V smislu zakona spadajo pod Forrestalovo kompetenco vse oborožene sile. Podrejena mu bodo ministristva vojske, mornarice in letalstva.

AVSTRIJA

Britanska denarna pomoč Avstriji v znesku 10 milijonov funtsterlingov je sedaj že skoraj porabljena. Avstrijske oblasti so namreč meseca avgusta na novo zaprosile za kredit 361.735 funtsterlingov, ki je bil mišljen v prvi vrsti za industrijske izdelke. Koncem avgusta so porabili že okrog pet milijonov funtsterlingov. Od tega za 1 milijon stotisoč funtsterlingov je v rezervi. Ostalih dva in pol milijona funtsterlingov denarne pomoči od celotne svote osem in pol milijona je bilo namenjeno za nakup premoga iz Porurja. Koliko je bilo od te vsote že porabljenega, bodo ugotovili šele proti koncu leta.

Kar se tiče kredita za volno v znesku poldruga milijona funtsterlingov, je bilo

dosedaj podpisanih naročin za 800.000 funtsterlingov. Od tega je za 100.000 funtsterlingov blaga že prispelo v Avstrijo.

Za nakup živil, za katere je bil namenjen poldrug milijon funtsterlingov, je bilo dosedaj porabljenih 1.380.412 funtsterlingov, torej 92%. Živila v vrednosti 883.192 funtsterlingov so bila že dobavljena.

Za poljedelstvo je bilo namenjenih 1 milijon 250 tisoč funtsterlingov, že porabljenih 1.085.665 funtsterlingov. Blaga je bilo dobavljenega že za 833.466 funtsterlingov.

Iz te britanske denarne pomoči je bil izplačan milijon funtsterlingov v dolarjih, da bi s tem omogočili Avstriji, dokler še ne nastopi ameriška pomoč, da nakupi življensko potrebne stvari na ozemljih, kjer vlada dolarska valuta. Ta znesek v višini 4 milijonov dolarjev so v avgustu že porabili. Skoraj 70.000 dolarjev je bilo porabljenih za nakup peruanskega sladkorja, medtem ko je 400.000 dolarjev omogočilo nakup važnih delov strojev za obrate. Kakor javljajo iz Londona, so nakupovala in razdeljevala blago izključno le avstrijska uradna mesta.

VELIKA BRITANIJA

V ponedeljek so otvorili največje zdravniško zborovanje v zadnjih 25 letih. Kongres je otvoril sir Alfred Webb-Johnson, predsednik angleške zdravniške zbornice in pozdravil navzoče delegate več kot 40 držav. V svojem govoru je povdaril, da so zdravniški glasniki svojih dežel in da kot taki lahko mnogo store za medsebojno sporazumevanje in za mir v svetu. Drugi govorniki so poročali o doslej doseženih uspehih mednarodnega zdravniškega udejstvovanja kot n. pr. o pobijanju malarije v Grčiji in drugih deželah ter o boju proti tuberkulozi. Delegati so se zelo zanimali za proučevanje influence in so sklenili, da bodo v raznih deželah ustanovili opazovalne postaje za to bolezen. Razpravljali so nadalje o alkoholizmu in boju zoper uživanje mamil. Ustanovljenih je bilo več odborov, ki bodo skrbeli za to, da se sedanje mednarodno delo pobijanja bolezni nadaljuje.

PERZIJA

Perzijski časopis »Ateš« poroča, da so opazili v bližini perzijske meje ruske vojaške vaje in da so ugotovili tudi močno koncentracijo ruskega materijala v teh pokrajinah.

Glasilu neodvisne stranke »Arad« pa poroča, da so prispele v perzijski zaliv tri ameriške vojne ladje, da bi varovale v slučaju spora na severu perzijske interese.

V perzijskem parlamentu je izjavil v nedeljo znani opozicijski vodja dr. Etebar, da perzijski narod ne more sprejeti nobene pogodbe, ki jo je podpisal s Sovjetsko zvezo ministrski predsednik Sultaneh. Ugotovil je, da ministrski predsednik ni bil resnični zastopnik Irana, ko je sklenil sovjetsko-iransko petrolejsko pogodbo, ker njegova vlada takrat še ni imela zaupnice. Dr. Etebar je zahteval od parlamenta, naj vlada Sultaneha ne da svojega uradnega dovoljenja in s tem prepreči na zakonit način sklepanje obveznih pogodb s katerikoli inozemsko silo.

*

Čile je kot prva država sklenila vse carinske pogodbe, katere so predvidevali na trgovinski konferenci z državami, ki so bile pri tej konferenci zastopane.

K mirovnim pogodbam

Ob ratifikaciji mirovnih pogodb z Italijo, Finsko, Madžarsko, Bolgarijo in Romunijo piše »News Chronicle«: »Pet držav, ki je dvignilo orožje proti zaveznikom, stopa danes ponovno v družino narodov; svet jih priznava kot suverene države. Za prizadele države je to važen trenutek. Brema za vzdrževanje zasedbenih sil odpade — oziroma bo odpadlo — v devetdesetih dneh — in njihovi glasovi se bodo v kratkem slišali v debatnih dvoranah v Lake Successu. To je zgodovinski mejnik. Vendar pa na inteligentnega državljanca v drugih državah to verjetno ne bo naredilo velikega vtisa. On vidi le to, da bo zdaj pet novih suverenih držav dobilo pravico pridružiti se zmedti nasprotujočih si jezikov in ideologij, ki ima v letu 1947. ime Združeni narodi.

Medtem pa Nemčija, ki je zanetila vojno in ki je stržen mednarodne rivalitete, še čaka na sodbo zunanjih ministrov. Doslej Združeni narodi v mednarodni politiki niso mogli najti sredstev za omiljenje medsebojne razdvojenosti. Splošni čut nevarnosti in nestalnosti se je povečal, ne pa zmanjšal. Kako bo mogoče zadržati to porazno pot navzdol? Primerno zdravilo bi bila odprava veta. Toda v sedanjih razmerah bi bilo tako zdravilo preveč drastično. V Združene narode bi prineslo še večji razkol, kot ga imamo zdaj. Brez dvoma obstaja še razne druge možnosti. Na eno tako možnost je namignil ameriški zunanji minister Marshall, ko je v nedeljo govoril v New Yorku. Govorec o svetovni zaskrblje-

nosti nad bodočnostjo Združenih narodov je rekel: »Naša delegacija se ne bo trudila za uspeh Združenih držav, ampak za uspeh Združenih narodov. V tem je že tudi namig, kakšen uspeh namerava Marshall doseči. Sovjetska zveza in veto sta doslej onemogočala akcijo Združenih narodov glede grškega obmejnega položaja. Očitno je Marshall odločen doseči, da bi Združeni narodi nehali govoriti in pričeli delati.

»Daily Telegraph« razpravlja o nedavnih mirovnih pogodbah s posebnim ozirom na Avstrijo in pravi: Slišali smo glasove uglednih ljudi, naj Britanija ne ratificira mirovnih pogodb nekaterih držav, ki so že pokazale, da ne spoštujejo klavzul o jamstvu državljanjskih svoboščin. Vendar pa se ne da debatirati, ali imamo kako korist od tega, če odrečemo priznanje vladam, ki odrekajo svobodo svojim ljudem. Ali bi bilo koristno odkloniti tako priznanje vladam držav, ki so bile naše sovražnice, ko pa po drugi strani priznavamo vlade držav, kjer je mnogo dalje časa vlada politično preganjanje in jih še vedno prištevamo med naše prijateljce? Za Avstrijo smo ne glede na to, da so tam še zasedbene čete, ki podpirajo zavezniško nadzorstveno komisijo in glede na to, da avstrijska mirovna pogodba še ni izdelana, sklenili, da Avstrija tudi nominalno ne bo več veljala kot naša sovražnica. Našemu diplomatskemu zastopniku na Dunaju smo dali položaj ministra in avstrijskemu zastopniku v Londonu smo priznali enak položaj.

Prva naloga šole - vzgoja

(Misli ob začetku šol. leta.)

Po dolgih počitnicah se bodo končno le odprla vrata naših šol. Mladina, ki ji dolge počitnice gotovo niso koristile, bo imela zopet možnost napredka in duhovnega razvoja. Istočasno s šolskim delom pa se bodo na Koroškem ponovno pojavile pritožbe in kritike raznih šol in učiteljev, upravičene in neupravičene.

Kakšna na letos naša šola? Lansko leto je bilo v njej mnogo napak, ki pa so jih do konca šolskega leta v veliki meri odstranili. V tem letu upamo, da bodo razmere že boljše. Naše oči se z zaupanjem ozirajo v kader mlajših učiteljev, ki bodo letos prvič stopili pred našo mladino. Želimo le, da ne bi bili v tem upanju razočarani.

Težave, na katere bodo ti učitelji nalezili, ne bodo majhne. Težko se bo znajti pred mladino brez učnih pripomočkov, ki so za ponazorjanje pouka v ljudski šoli neprecenljivega pomena. Tudi s poukom slovenščine bo v začetku težava, ker še ni na razpolago primerne čitanke. A to bo le za kratek čas. Kot vemo, je čitanka že v tisku in jo bodo šole v par mesecih že dobile. Do tega časa si bo treba pomagati na kak drug način. Če bo le malo dobre volje in ljubezni do poklica, bo že šlo.

Pred pričetkom šole je bilo v Celoveu večednevno zborovanje učiteljev, na katerem so predavali šolski strokovnjaki o načinu šolskega pouka. Za njim je bilo še eno, bolj privatnega značaja, ki ga tudi ne smemo prezreti, saj so se ga udeležili predvsem učitelji novinci.

Ta zborovanja so zelo značilna. Na eni strani so pokazala, da so učitelji pripravljani tudi o počitnicah nekaj žrtvovati za svojo izobrazbo, na drugi strani so pa osvetlila zevajočo rano šolskega pouka, ki jo bo treba čimprej zaceliti, da ne bo pustila neljubih posledic. Pri vseh predavanjih in razgovorih so namreč polagali vse preveč pažnje metodiki pouka in kopičenju znanja, pri tem pa pozabili na glavno delo učitelja — na vzgojo mladine.

Učiteljeva naloga ni le to, da nauči otroke pisati in računati. V prvi vrsti je poklican zato, da vzgoji narodu dober in plemenit naraščaj, ki bo s poštenim delom in dobrim srcem ustvarjal boljšo bodočnost. Ta stran učiteljevega udejstvovanja zasluži na Koroškem še večjo pozornost. Tu živa dva naroda, ki sta že desetletja medseboj pomešana in ki drug drugega z nezaupanjem gledata. Ljubosumnost enega in lakomnost drugega to nezaupanje le še povečujeta. K temu pridejo še razni politični plačanci, ki si od tega spora obetajo dobiček. Posledica vsega tega je medsebojno sovraštvo in prepir. Nasproti si stojita dva tabora, eden z oblastjo, drugi s pravico do življenja. Sredi med obema pa stoji učitelj, ki pri vseh svojih dobrih volji prizna, da sam razmer ne bo spremenil. Vendar njegovo delo kljub brezupnim izgledom ni brezpomembno.

Vsak dan ima pred seboj trideset ali še več otrok, dobrih in nepokvarjenih, ki še niso napolnjeni s sovraštvom. Teh trideset otrok, ki so izročeni njegovemu vodstvu, mora obvarovati okuženega ozračja in jim pokazati lepšo pot v bodočnost. Če bo vzgojil trideset otrok v ljubezni in delu, če bo tridesetim vžgal v srcu ljubezen do domače zemlje in besede in jih navadil ljubiti in spoštovati soseda, bo lahko sam s seboj zadovoljen. S ponosom bo lahko rekel: Spremenil sem svet.

Pri tem delu pa seveda ne sme biti sam. Isto pot morajo iti vsi učitelji in vsi oni, ki imajo kakršenkoli stik z mladino.

V upanju, da bo v tem šolskem letu naredil vsak učitelj, kar bo po svojih močeh le mogel, jim kličemo: Pozdravljeni, sredi naše mladine!

Ob koncu naj pribijemo še to, da ne želimo, da bi bila tudi šola torišče kakršne koli politike. Politika naj bo daleč od šole in tudi učitelj naj se ne preda njenemu vplivu, da bo lahko nekoč rekel: Bil sem učitelj, vsem in za vse enak!

Drobne novice

Znani bivši župan mesta New York in poznejši glavni ravnatelj UNRRA-e, Fiorello la Guardia, je umrl v petek v starosti 64 let na posledicah raka.

*

Plen, ki so ga napravili nacisti na račun preganjancev in žrtv koncentracijskih taborišč, bo uporabljen v korist beguncev, katerih ne bo mogoče vrniti domov. En del plena v vrednosti 4 milijonov dolarjev, ki sestoji iz dragocenih kamnov, preprog, starinskih predmetov ter nekovanega zlata, bodo premostili iz Nemčije in Avstrije v Združene države ter ga bodo v kratkem dali v prodajo.

*

Ruski poslanik v Argentini g. Mihael Sergov se je vrnil v Moskvo, ker mu ni uspelo skleniti z Argentino pogodbe o prijateljstvu, trgovini in plovi.

ODLOMEK IZ SOVJETSKIH NAPOROV ZA OBNOVO:

GULAG

DELA ZA SOVJETSKO OBNOVO V URALU

Ob nastopu sovjetskega režima v Rusiji je znašalo število prebivalstva na velikem sovjetskem Vzhodu (Sibiriji) približno dvanajst milijonov. K tem milijonom so se pozneje pridružili drugi milijoni, sestoječ po večini iz kmetov, ki so prihajali iz Ukrajine in pokrajin ob Donu (n. pr. Volga) in ki so svoj odpor proti kolektivizaciji plačali s pregnanstvom. Ob koncu vojne so nato zahtevali od v Sibiriji mobiliziranih vojakov in mornarjev, da ostanejo tam na mestu v službi, namesto da se vrnejo na zapad v domovino. Ti imajo dvojno nalogo: prvič, da povečajo število delavstva v Sibiriji, drugič, da so kot rezervna vojna sila takoj pri roki, če bi nastopila vojna nevarnost. Končno je zveza mladih komunistk razvila obsežen program in agitacijo, s katero naj bi privabile mlade žene na Vzhod, ki naj bi dvignile število otrok. Prebivalstvo je naraslo posebno še po »čistki« leta 1933. in po »generalni čistki« od leta 1935. do 1939. Nato je prišla vojna in z njo združeno veliko izpraznjenje vojnih področij. Stotisoči Ukrajincev, Nemcev ob Volgi, Kavkazijcev, prebivalcev Krima je bila deportiranih v Sibirijo. K temu moramo prišteti še veliko število vojnih ujetnikov, ki so jih zapadne sile vrnila sovjetski vladi. Tako znaša danes število prebivalcev na sovjetskem Vzhodu (Sibiriji) čez štirideset milijonov, katerih ena tretina sestoji iz ujetnikov, ki spadajo k organizaciji »Gulag«.

Vrhovno vodstvo »Gulaga« je v rokah generala Nedesjekina, bivšega ministra za notranje zadeve in člana vrhovnega sovjeta. Pod okriljem sovjetske zakonodaje je Gulag v stanju organizirati delo in podjetja v takem obsegu, proti kateremu so storitve nemškega »Todta« liliputanske (malenkostne). Gulagu so podrejena desetera gradbena podjetja M. V. D. (notranjega ministrstva) in on daje v najem svoje vsakokratno razpoložljive nastavitelje na pogodbeni osnovi različnim civilnim ministrstvom, ki potrebujejo delavce, kateri ne zahtevajo visoke plače in jih je lahko dobiti. Dobiček od tega, ki ni majhen, gre v blagajno MVD.

Eno najpomembnejših podjetij MVD je gradbena družba, ki se imenuje Dalstroj in ki jo vodi general Nikišev, prav tako član vrhovnega sovjeta. Nikišev igra odločilno vlogo pri podružnicah Dalstroja, kot so to Dalugol, premogovni trust sovjetskega vzhoda in Dalnepht, petrolejski trust.

Industrializacijo Sibirije ojačuje dvajset milijonov delavcev. Ti so razdeljeni na Dalstroj, na privatno podjetje MVD in na one, ki so odvisni od Gulaga. Gulag predstavlja prav za prav neke vrste totalitarno državo v državi, v kateri on gospoduje nad večjim delom prebivalcev otoka Sahalina, polotoka Kamčatka in Čučkena. Mimogrede bodi omenjeno, da se prebivalci teh pokrajin imenujejo »nevozvračenci« (to je tisti, ki se ne vrnejo več). Čeprav izkorišča petro-

lejske vrelce na Sahalinu družba »Sahalin-nepht«, ki je podružnica ministrstva za petrolejsko proizvodnjo na Vzhodu, je organizacija vseeno podvržena kontroli Gulaga. Prav tako vodi privatno podjetje MVD general Zavenjagin, ki kot namestnik notranjega ministra izvaja velik vpliv na Dalstroj in sicer preko generala Nikiševa. Pod njegovim nadzorstvom je Magadan, ki šteje več kot milijon prebivalcev in se je razvilo v mogočno industrijsko mesto, središče kovinarstva, takorekoč največje mesto sovjetskega Vzhoda za Vladivostokom, Charbarovskom in Komsomolskom, samo s to razliko, da so njegovi prebivalci z izjemo višjih osebnosti in nekaj specialistov ujetniki MVD.

Pokrajina Jakuita pomeni v geografskem in strateškem pogledu za Sovjetsko zvezo isto kot Alaska za Združene države Amerike. Tudi podnebje je slično, kajti mraz doseže celo —70 stopinj. In kakor so preje Alaska smatrali za domeno pionirjev, tako so tudi Jakuito prej imeli za deželo, dostopno samo kulturnim pionirjem, katere glavno bogastvo je les, ribolov in — rudniki zlata. Saj je v letu 1940. samo eno središče zlatih rudnikov — Aldanzoloto — proizvedlo eno četrtno vsega zlata, ki ga pridobiva Sovjetska zveza na svojem ozemlju. Toda ta izvor bogastva obdaja prav ista skrivnost kot priprave na vojno in vprašanje atomske energije. Toda časi, ko je Jakuita bila znana samo po svojih zlatih rudnikih, so že davno minuli. Petletka je iz te oddaljene pokrajine ustvarila prizorišče velike industrije. Glavno mesto te republi-

ke, Jakutsk, ki leži ob reki Leni, je staro mesto izgnancev iz dobe carjev. Toda število ujetnikov nekdanje dobe in njih obstojenost je v primeri z naprednimi metodami naprednega socializma pritlikavo!

Druga industrijska pokrajina in nadaljnje rudarsko središče je Transbaikal, katerih središča so Čita in Petrovsk, delovni kraji za 300.000 do 350.000 ujetnikov. Po čistki leta 1939. je bilo naseljevanje brez dovoljenja MVD v Sibirijo iz Čite prepovedano. Pokrajina je bila tako spremenjena v tajno cono, katere namen in smoter je znana samo tistim osebnostim, ki so odgovorni za njeno izkoriščanje.

Pomembni naravni viri, ki jih nudi pokrajina Krasnojarsk, so spet dali pogoje za obsežen centrum, ki je sicer odvisen od MVD, vendar pa se njegovo vplivno območje razteza čez vso Jenisejevo ravnino. V okolici Kanska in Krasnojarska so nedavno zgradili dve hidralični centrali. In prepričan sem, da so stroji, ki so jih demontirali v Mandžuriji, že vzdani v komaj dograjenih tovarnah, ki jih je postavilo to ali ono podjetje MVD. V Sovjetski zvezi gre v mirni dobi približno prav tako naprej kot v vojni. Industrija je prav tako pod komando kot armada. In kdor hoče razumeti sovjetske industrijske načrte, mora s temi dejstvi računati, drugače mu načrti in statistike niti malo ne povedo. Vidimo torej, da je po pobudi, ki jo je povzročila druga svetovna vojna in po neprecenljivi pomoči ameriškega zakona o najemu in posojilu sovjetska proizvodna sila na Vzhodu prekosila najsmelejše načrte, ki jih je Politburo snoval pred vojno.

Po zadnjih verjetnih informacijah je znašala ob koncu vojne letna produkcija v tej oddaljeni deželi nič več in nič manj kot 30.000 letal, 40.000 tankov in 120.000 topov vseh tipov in kalibrov.

Petletka pa bo vojni potencial te dežele še znatno stopnjevala.

(L' Epoque, Paris)

ALASKA

Alaska, zadnji severni podaljšek Amerike, je že 50 let last Združenih ameriških držav. William H. Seward je bil oni zunanji minister, ki je 30. marca 1867. predlagal kongresu nakup te severne tihoceanske pokrajine. Kongres je kupčijo odobril za ceno 7.200.000 dolarjev. Mnogi so tedaj godrnjali, ker je Seward plačal tako visoko kupnino za ledeno in zasneženo pokrajino, kajti skoraj vseeno bi bilo, če bi vrgel ta denar v morje.

Res je ta severozapadni ameriški polotok med Tihim oceanom in Severnim ledenim morjem ločen po Kanadi od Združenih držav. Na južni in zahodni obali je zelo členkovit, manj členkovit je ob Severnem ledenem morju. Severnoameriško skalnato gorovje se razdeli na Alaski proti zapadu v štiri močno zaledenene glavne grebene in doseže v Mc. Kinleyu višino 6187 m. Ob obalah segajo visoki skalnati ledeniki v morje. Med temi sta največja Malaspine in Berinški ledenik. Na visoko gorovje se naslanja na severu in zahodu valovit, veči-

noma goznat hribovit svet, po katerem tečeta reki Jukon in Kuskokwin s pritoki v 300 do 1300 m globokih dolinah. Ob Jukonu in Tanani so velike kotline, ki se končajo na zahodu v široki, spomladi večinoma poplavljeni ravnini. Ker je vodovje zaledenelo in divje skalovito, je prehod v notranjost težak.

Podnebje je skozi vse leto mrzlo, sneženo in deževno. V notranjosti in na severu se menjujejo topla in suha podnebja z ostrimi, sneženimi zimami. Na jugu so pogorja obraščena z iglastimi gozdovi (sitkanijami), v kolikor niso pokrita s snegom in ledom; v notranjosti so slabo porastli gozdovi, ki prehajajo na severu v tundro. Sko pa narava ne daje prostora plodovitemu gospodarstvu in gostemu prebivalstvu. Nekaj tisoč Indijancev plemena Tine, Atapaskov in Eskimov živi nomadsko življenje od ribolova, lova severnih lisic, vider, bobrov, severnih medvedov in drugih živali. Goje losose, ki jih rabijo kot vprežno živino za snežne pokrajine. Z veliko težavo se dá na

posebno zavarovanih mestih pridelovati nekaj žita in zelenjave; na jugu pa rede poleg lososov skromno drobnico.

Glede na tako skopo naravo te večinoma ledene in zasnežene pokrajine bi utegnili biti godrnanje upravičeno. Toda kmalu se je izkazalo, da je ta dalekovidni državnik sklenil sijajno kupčijo.

Alaska je bogata raznih rudnin, tako zlata, bakra in cinka na severovzhodu, na skrajnem severozahodu pa premoga; na jugu ob Cook Iuletu pa so bencinska polja.

Ko so odkrili zlato, je prišlo na tisoče in tisoče ljudi v ledeno severno Alasko. Mnogo jih je pomrlo, ker niso prenesli premrzlega podnebja, mnogo pa jih je obogatelo. Proti koncu 19. stoletja je bila »lakota po zlatu« na višku.

Poleg rudnin je tudi ribolov, zlasti namroze in tuljne donašal Združenim državam težke denarje. Samo izvoz ribjih proizvodov je do sedaj prinesel 750 milijonov dolarjev, torej stotero kupno ceno. Zelo važen donos je dajala kožuhovina. Ta dohodek zdaleka ni bil tako visok kakor za rudnine in ribje proizvode, vendar znaten in je prekašal kupno ceno Alaske. Žal se število bobrov, vider, severnih lisic in drugih živali zelo krči, tako da se dohodek od kožuhovine zelo manjša.

Združene države si zelo prizadevajo, da bi zboljšale gospodarstvo in življenjske pogoje na Alaski. Zato gradijo ceste in širijo železniško omrežje. Razumljivo je, da igrajo pri tem važno vlogo tudi strateški razlogi.

Alaska ima lastno vlado, ki ima daleko-sežne pravice in pooblastila. V kongresu Združenih držav ima svojega zastopnika s posvetovalno pravico in se že nekaj časa poteguje za sprejem v Zvezo narodov kot samostojna zvezna država.

Zaloge premoga v Angliji

Najnovejša raziskovanja angleških premogovnih ležišč kažejo na to, da zaloge premoga še ne bodo kmalu izčrpane. Vse vrste premoga bodo trajale po teh cenitvah še najmanj 100 let, če pa odkrijejo nova ležišča, še dalje. Izgledi za to so ugodni, poleg tega pa ni izključeno, da bodo naleteli pri iskanju premoga na ležišča petroleja in pri iskanju petroleja na premogovna ležišča. Pri vseh teh raziskovanjih se poslužujejo najmodernejših metod, med katerimi omenjamo le seizmično metodo, pri kateri uporabljajo dinamične eksplozije. Odmevi, ki jih te eksplozije povzročajo, naznačujejo, kakšne vrste so plasti pod zemljo, ki jo raziskujejo.

V jeklarni so delali poizkuse, ki so pokazali, da se da pod nekimi okoliščinami skrajšati čas trajanja in da se na ta način prihrani pomembne količine premoga. Poseben pomen pa posvečajo boljši izbiri kuriva pri ogrevanju stanovanj in poslopij. V Angliji, kjer še danes uporabljajo stare peči in odprte kamine, ki porabijo nesorazmerno velike količine premoga, je to važno zadeva. Zato delajo poizkuse predvsem pri izdelovanju novih peči za centralno in drugo kurjavo in pri gradnji primerno izoliranih prostorov, ki toploto pozimi bolje zadržijo.

kot edino primerno učno knjigo. A tudi za Nemce je postavil dve nemško-slovenski jezikovni vadnici.

Nepopolna bi bila slika Sketovega delovanja, če bi prezrli njegovo požrtovalno delo pri »Mohorjevi družbi«. Odkar je bival stalno v Celovcu, je bil v tesnem stiku s to pomembno slovensko kulturno ustanovo. Od leta 1882 je bil stalno odbornik pri »Mohorjevi družbi«. Vsi večji spisi, ki so bili namenjeni za družbine knjige, so šli skozi njegove roke. Tako je imel priliko, da je usmeril književna izdajanja v tisto smer, ki se je vedno držala srednje poti med splošnim ljudskim okusom in estetičnimi zahtevami modernega časa.

Kljub temu da je bil od 1908. leta upokojen, si ni privoščil počitka. Veliko zaslug si je pridobil zlasti za slovensko šolstvo na Koroškem, posebno ob ustanovitvi ljudske šole v št. Jakobu v Rožu.

V zadnjem letu njegovega življenja mu je začelo zdravje močno pešati, končno je zbolel in umrl leta 1912 vsled hude pljučnice. Od blizu in daleč so prihajali Slovenci na grob moža, ki je toliko prispeval k procvitu slovenske kulture. Tudi v bodoče bo njegovo ime zapisano z zlatimi črkami v zgodovini slovenske književnosti.

Glavni pripovednik v »Kresu« je bil Anton Koder. V njem je objavil več romanov, med njimi »Zvezdana« in »Kmetski triumvirat«. Ko je »Kres« zamrl, je sodeloval pri ljubljanskih revijah. Njegove povesti so bile kar lepe, le jezik je bil preveč robot in je zaradi tega naletel na odpor.

Pesnica in pisateljica je hotela biti tudi Pavlina Pakova. Izdala je dve knjigi svojih pesmi, ki pa niso veliko vredne. »Kres« je prinesel vrsto njenih romanov in povesti. Oglašala se je tudi v »Ljubljanskem Zvonu« in »Dom in svetu«.

Z resnejšimi, predvsem znanstvenimi prispevki je sodeloval pri »Kresu« njen mož Janko Pak. Hrupne književne boje je izzvala njegova učenjarska kritika Gregorčičevih poezij.

(Dalje prihodnjik.)

Iz našega slovstva

27.

Od prvega letnika dalje je zalagal »Dom in svet« z epskimi (pripovednimi) pesmimi duhovnik Anton Hribar iz Malega Korinja nad Krko na Dolenjskem. Hribarjeva tekoča, a razvlečena epika med bralci ni našla pohvale.

*

Pri »Dom in svetu« moramo omeniti še dr. Mihaela Opeko z Vrhniče. Bil je profesor in šolski nadzornik v Ljubljani, po upokojitvi pa kanonik in predavatelj govornišstva na ljubljanski bogoslovni fakulteti. Po Lampetovi smrti je prevzel uredništvo leposlovnega dela v »Dom in svetu«. V tem času je priobčil nekaj dobrih ocen različnih pesniških in pisateljskih del.

Najpopolnejše je zaživel Opeka kot govornik. Tu so se združili njegov slovesni lirski slog, oblikovana nadarjenost, izobrazba in poklic. Kot dolgoletni pridigar v ljubljanski stolnici je izdal 367 govorov v 24 knjigah. V njih je obdelal vse važne katoliške nauke in npravne zapovedi.

*

Veliki ljudski voditelj in slovenski socialni reformator dr. Janez Evangelist Krek je zapustil svoje sledove tudi v slovenski književnosti. Rodil se je 1865. leta pri Sv. Gregoriju nad Sodražico, umrl pa je oktobra 1917. v Šent Janžu na Dolenjskem. V »Dom in svetu« je priobčil skoro vsako leto kako ljudsko povest. Za preprosto ljudstvo je napisal sedem iger. Najbolj so postale priljubljene »Tri sestre«. Napisal je mnogo socioloških in političnih razprav ter knjig, še več pa člankov v različnih časopisih.

Okrog sebe je zbiral dijake in jih navduševal za krščansko filozofijo, za slovanske jezike in slovstvo.

*

V letih 1881 — 1886 je izhajal v Celovcu »Kres«, ki ga je osnoval Davorin Trstenjak, njegov urednik pa je bil dr. Jakob Sket iz Mestinja pri Sladki gori na

štajerskem. Sket koroškim Slovincem ni neznan. Tisti, ki ve o njem najmanj, ve to, da nam je dal našo nadvse ljubo povest »Miklovo Zalo«.

Kot pisec učnih knjig za srednje šole si je pridobil velike zasluge.

Sket se je rodil leta 1852 v preprosti kmečki hiši, v kateri se je s pomočjo domače šole naučil tudi brati in pisati. Normalno je obiskoval v Celju, nato pa je šel v Maribor na gimnazijo, ki jo je dovršil 1873. leta. Starši so hoteli, da bi postal duhovnik, on sam pa si je hotel izpopolniti svojo jezikovno nadarjenost, zato se je posvetil jezikoslovju. Ko je slekel vojaško suknjo, je postal profesor na celovski gimnaziji. Na tem mestu je ostal več kot trideset let.

V dobi svojega učiteljevanja v Celovcu se je Sket posvetil nalogi, da uri mladino ne samo v predpisanih učnih predmetih, ampak da jo navaža tudi k resnemu delu in točnemu izvrševanju vsakdanjih dolžnosti.

Celovec s svojo pomembno tradicijo izza Einspielerjeve in Janežičeve dobe je bil pravo mesto za njegove težnje. Od Janežiča je prevzel začetno delo in priredil vse slovenske čitanke za srednje šole. Leta 1881 je poleg tega pričel s sodelovanjem Gregorija Kreka in Davorina Tstenjaka izdajati »Kres«. Vendar pa tla za literarni list niso bila več tako ugodna kakor v Janežičevi dobi. Kot leposlovec se je pri objavljanju svojih člankov v »Kresu« nagibal k romantični struji. Tri povesti »Milko Vogrin«, »Žrtev ljubosumnosti« in »Miklovo Zalo« je objavil pod imenom dr. Stojan. Posebno v slednji povesti je pokazal, kako dobro je umeval ljudsko dušo, ki ji posebno ugaja domača snov.

Nekoliko let pozneje je Sket preuredil svoj »Kres« v znanstven list, kmalu pa je moral prenehati z izdajanjem. Toda takoj je našel novo področje za svoje delo. Uvidel je, da bi se moralo slovensko šolstvo povezati s sodobnim stanjem znanosti in leposlovja. Sestavil je slovenske čitanke za srednje šole in tako ustvaril osnovo za slovstveno šolanje slovenske mladine.

Sket je bil za Janežičem tudi edini šolski slovničar. Na osnovi Janežičeve slovnice je sestavil slovensko slovnico za srednje šole, ki so jo kmalu uvedli po vseh šolah

Pisana poljana

Vrtnice

(Podobe iz slikarjevega življenja)

MAJOLIKA

Jesensko nebo je bilo modro in čisto kot nedolžne dekliške oči. Le včasih je prijadral belemu, prosojnemu kosmu podoben oblček in izginil v sončni luči.

Mesto je žarelo. Visoke hiše so nemo strmele, le okna so bila kakor živa, polna odbijajočih se žarkov. Dolge, tlakovane ulice so šumele. V ropotu voz, zavijajočem ustavljanju cestne železnice, v nestrpnem hupanju brzečih avtomobilov so se izgubljali koraki tisočerih nog. Bledi in ožgani, veseli in žalostni, cvetoči in uveli obrazi so se srečavali, se ustavljali in kot prej nemirno hiteli dalje.

Vrata stare, trinadstropne hiše so se počasi odprla. Mladenič sedemnajstih let je stopil na pločnik. Negotovo se je ozrl in odšel preko ceste. Ni opazal ljudi. Sam vase zatopljen je s počasnimi koraki stopal ob izložbenih oknih. Razstavljeno bogastvo v njih ga ni zanimalo. Mimoidoči so se ozirali za njim, kajti odsotni, nekam v daljavo usmerjen pogled je bil čudaški.

Hodil je po sončni strani. Bliščalo se mu je in na križišču je skoraj nezavedno zavil zopet čez cesto v senco.

»Stojte!«

Na široko je odprl preplašene oči. Pred seboj je zagledal jezni stražnikov obraz in tik ob sebi je zaslišal cvileče zavore. V obupnem odskoku je planil skoraj preko polovice ceste. Na oni strani so se mu zatresle noge, da je klecnil.

»Jezus!« je vzkliknila postarana ženica.

Nekaj rok se je stegnilo, da bi mu pomagale, pa je vstal sam, si obrisal od napa oroselo čelo in z izmučenim izrazom na obrazu dejal okoli stoječim:

»Saj ni nič« in z negotovimi koraki je odšel v stransko ulico.

Počasi se je umiril.

»Kam?« se je skoraj glasno vprašal.

»Ven iz mesta! Stran od ljudi!« je klical v njem. Misli so zopet zaplesale. Kakor nočne pošasti so se znova vračali v strahu izginuli spomini. Spet je začel glo-dati vase.

Medtem je prispel v jesensko rumenilo odeti park. Sédel je na sončno klopico, zaprl oči in razmišljal.

Ko je bil učenček osnovne šole, prav dobro se še spominja, je bil od strogega učitelja in dobrih staršev mnogokrat karan in tudi tepen, ker je imel vedno vse zvezke poččkane in porisane. Ah, kaj so razumeli o njegovih risarijah! Če ni mogel drugače, je imel pod klopko kos papirja in roka je kar igrala, kot godčeva po goslih. Če je bil tepen, je pet minut pozneje že pozabil na bolečine.

V gimnaziji je bilo morda še malo slabše. Neenkrat je dobil latinsko beležnico v glavo. Takrat je trmasto stisnil zobe. Zakaj je znova in znova jemal svinčnik v roke, sam ni vedel. Med odmori je osamljen čepel na svojem mestu in risal: valujoča polja, reke, bele ceste, spačene profesorske obraze, sploh vse, kar je mlada duša dojemala.

In danes? Bilo je pri risanju. Profesor je postavil predenj majoliko. S prodirajočimi očmi jo je opazoval. Prav kot bi zrl ljubljenu dekletu v oči. Lepo oranžna je bila, kot zrelo pomaranča, ob vrhu pa se je prelivala v rumenkasto zeleno. Ročaj je bil še temnejši, kot mehka blazina v mahu, ki ga je leto za letom nabiral za jaslice. Ro-ka je hitela po papirju. Debel trebušček, očiji vrat, rilček in lepo zaokrožen ročaj, potem pa še podstavek in majolika je bila vsa živa pred njim.

»Prav dobro,« se je oglasil profesor za njegovim hrbtom, »pričnite z barvami!«

Kar zagomozelo mu je po hrbtu. Prvič zaradi risanja ni bil grajan. Z očmi, ki so razodevale nevero, začudenje in veselje obenem, se je ozrl v profesorja in komaj slišno, s trepetajočim glasom dahnil:

»Res?«

Gospod je njegove vprašujoče oči razumel drugače. Sédel je k njemu, vzel čopič in mu začel, on pa je z drhtečimi prsti čakal, kdaj bo nehal.

»Bo sedaj šlo?« ga je z nasmehom povprašal dobri gospod.

»Da,« mu je z očmi dal razumeti svojo misel.

Trepet v duši se mu je umiril. Nek tranj glas ga je vzpodbudil.

»Danes pokaži, kaj znaš!«

Dvigal je pogled, objemajoč z njim prelivajoče barve in ga zopet spuščal k risbi, kjer je majolika vsak trenutek bolj živila. Ničesar krog sebe ni več videl. V njem je bilo. Poln je bil harmonije, kot stolna cerkev, kadar so slavnostno zabučale orgle.

Ni mogel pričakati, da bi gospod na svojem obhodu po razredu sam, prišel do njega.

»Sem že, gospod profesor!« je kljub vsemu s strahom poklical.

»Res?« je tokrat profesor nejeverno obrnil glavo proti njemu.

»Niste malo prehitri?« je še vedno dvomeč vzel risalni list v roke.

Kot po krivem prijeli pravičnik pred sodnikom, mu je iz vsakega giba v obrazu hotel razbrati obsodbo.

»Da, da... Ni slabo... Te barve tukaj... Imate žilico...« in z dobrodušnim pogledom se je zazrl v velike, blazno srečo oznanjujoče oči.

Dvakrat ga je nalahno udaril po rami in mu z mirnostjo izkušenega moža naročil:

»Sedaj pa izdelajte še ozadje. Postavite vašo majoliko lepo v prostor, kot ga vsaka reč in stvar na zemlji ima. Kajne, saj vidite, da visi še v zraku. Okolje je, ki dá človeku in rečem šele pravo mesto in smisel v življenju!«

Kot bi se stopil s soncem, mu je bilo. Vulkan sreče je valovil, da so se mu zdele stene njegovega duha in duše preozke. Objel bi svoje sošolce, ki so se mu nečestokrat posmehovali. Vedno se je čutil manj vrednega od njih. Danes pa jim lahko deli

Mauser Karel:

TRIJE NAGIELNI

(Iz zadnjega poglavja romana: »Hiša na vogalu«)

Kristina je miže opazovala mater. V zadnjem letu so ji lasje osiveli. Tudi kolobarji pod očmi so postali večji.

»Postarala si se, mamica.«

Grašičevka je dvignila glavo.

»Si šela zdaj to opazila, Kristina? Jaz sem se postarala že pred desetimi leti. Takrat si ti končala drugi razred.«

Skušala se je nasmehniti, toda Kristina je videla grenko črto ob ustnicah.

Obe sta prišli v zadrego. Kristina ni hotela razodeti, da je bila po šoli pri očetu. Bala se je materinih oči in neljubih prizorov, ki so se ponovili vselej, kadar je mati zvedela, da je govorila z očetom. Ni mogla pozabiti večera, v katerem je odkrito pognila z njim.

Bilo je pozimi, večer pust in samotni, snežilo je na vso moč. Kristina je brala Ljudi na Borgu.

Nenadoma je zaprla knjigo in jo položila na mizo. Mati je pregledovala mesečne račune.

»Tako je samotno nocoj, da se mi še brati ne da.«

Nalašč je sunila.

Mati se je obrnila na stolu in v začudenju razprla oči.

»Vem, na kaj misliš. Spet si govorila z njim.«

»Sem in ne morem te razumeti. Ločeni smo, kakor da nikdar nismo živeli skupaj.«

»Nahujskal te je proti meni. Vem. Nikar ne taji.«

Planila je s stola in Kristini ni ušlo, da se vsa trese.

»Ne razburjaj se, mamica. Vem, kaj je med vama.«

»Torej ti je povedal? Reci, da ti je povedal. Lagal je, ker te hoče odtrgati od mene, da bi me zlomil in da bi se vrnila k njemu.«

Živčno je mahala z rokami, dokler se ni sesedla na stol.

Kristina je hotela vzdržati. Kako lepo bi bilo, ko bi bili vsi skupaj. Čutila je, da je navezana za oba, da je v njej življenje obeh.

»Kaj ti je povedal? Povej! Je priznal, da je umoril lastnega otroka?«

»Priznal. Rekli so, da ni mogel gledati otrokovega trpljenja. Ni si mogel predstavljati, da bi bil Marjan celo življenje hrom. In doktor Mešičnik sam je priznal, da je pljučnica Marjanovo bolezen privedla v brezupen položaj.«

Mati je hlipala in se z rokami trdo oprijemala stola.

»Ti je povedal, na kom je Marjan bolehal?«

»Da, na otroški ohromelosti. Zdravljenje je bilo prepozno. Potlej je pritegnila še pljučnica. Mešičnikova injekcija je dokon-

od sreče, ki jo je sam prepoln. Danes je bogat, neizmerno bogat.

In potem?

Mladenič na klopi se je bolešno nasmehnil. Dekle, ki je neopazno sedlo na isto klopico, ga je, pretvarjajoč se kot da bere knjige, izpod čela opazovalo. Všeč ji je bil. Svetli lasje so se mu v lahnih kodrih vsipali na čelo. Močne rdeče ustnice so bile živo nasprotje bledice na licih. Kakor da bi spal. In vendar je ves obraz živel, kot da igra Hamleta.

In potem?

Potem je prišel tisti grozni konec. S polno zanesenostjo, v višku svojega čustvovanja je z blazno naglico naslikal ozadje:

... Rdeče lise krvi pretepačev, ki so pili iz te majolike, črne noči, ki so čule kvantne pijance, opojne oranžne vonjave dekliških prsi natakarič, luč in tema, Bog in hudič... Da, vse to je živelo v ozadju majolke...

Tedaj pa je segla učiteljeva roka po listu in ga raztrgala. Videl je še profesorjeve užaljene oči in potem nič več...

Dekle ga je gledalo vedno bolj začudeno. Dihal je težko in poteze na obrazu so bile boleštne. Čula ga je šepetati:

»Zakaj ste me ubili? Prvič, prvič sem začutil, ogenj ustvarjanja. Čemu ste užgali iskro in jo zaplamtelo spet zadušili? Ne! Ne! Prvič in ne zadnjič... Bom, še bom slikal... Mooraam!«

Bolestne poteze so se mu ublažile. Po časi, prav počasi je odprl oči. Potem pa so mu solze spolzele preko lic. Z rokami se je oprijel naslonjala, položil glavo nanje in ihtel kot otrok.

Dekliška roka se je zgubila v njegovih laseh. Z začudenim, v trpljenju in solzah poglobljenim pogledom se je zastremel vanjo.

»Oprostite!« je komaj slišno dahnila, ko pa...

»Prosim...« in je skoraj stekel v gozd. Suho listje je zašumelo in ni ga bilo več.

Ona pa je z oroselimi očmi nemo zrla za njim.

(Dalje prihodnj.)

Tramvaji so prihajali in odhajali, vse je bilo v nekem bežanju, kakor da hočejo ujeti zamujeno. Silva je sredi hrupa začutila, da je v primeri s temi ljudmi čudovito zapuščena. Prišla je domov, dala nageljno v vazo, zvečerilo se bo in spet bosta sami z materjo. Ne bo človeka, ki bi prinesel izpremembo v hišo. Mati bo delala svoje, dokler ne bo pogledala na uro in rekla z vsakdanjim glasom:

»Kako večer hitro mine. Spat bova šli.«

Monotonost je Kristini pričela presedati. Navsezadnje ji mati res krađe življenje, kakor pravi oče. Nikamor se ji ne da. Vselej kaj pride, da najde izgovor. Prijateljice hodijo v kino in v opero. Ona pa preživlja večere v puščobi. Slabše kakor v internatu. Komaj da kdaj ujame hip, da se dobita z Aleksandrom.

Kakor je mislila mimogrede ogledati izložbe, je zdaj kar pozabila nanje. Mirno je šla svojo pot. Sama nase je bila jezna. Nageljni v prosojnem papirju so se ji zdeli kakor porog. Le počemu jih je kupila? Saj je cvetje kar odveč za pristujenost, ki čepi po vseh sobah.

Pred hišo je obstala. Najraje bi se obrnila nazaj v mesto in hodila po cestah do trde noči. S pločnikov je zapazila, da mati stoji za zastorom.

Skoraj zbežala je po veži in preskakovala po dve stopnici.

Mati je stala za mizo, opravljena v črn jesenski plašč.

»Dolgo te ni bilo.«

Kristina je odvila papir in položila nageljno na mizo. Izgubljeno so ležali na belem prstu.

»Lepi so. Deni jih v vazo. Sedaj sem se spomnila, da sem obljubila gospej Kavčnikovi, da pridem pogledat otroka. Prosim te, da čez kakšno uro pristaviš za čaj. Do noči se bom vrnila.«

Kristina je začudena lovila materine oči. Prisegla bi, da so rdeče. Le kaj se je zgodilo med njeno odsotnostjo?

Grašičevka je z naglico zapustila sobo. Kristina je videla skoz okno, da je odšla proti Miklošičevi cesti.

V sobi je dišalo po rezedah. Kristina se ni mogla domisliti, kdaj je mati zadnjič rabila kolonjsko vodo.

V sobi je bilo prijetno toplo. Uro, ki je nihala za steklenimi vratci, je bilo komaj slišati.

Tišina, ki je nastala z materinim odhodom, je Kristino navdala z otožnostjo. Drobne malenkosti, ki so bile razstavljene na komodi, so se ji zdele smešne. Le počemu so? Mati jim vsak dan obriše prah in jih postavi točno nazaj na isto mesto. Kakor da je vse, kar je v tej sobi, navezano po nekem zakonu na svoj prostor.

Nenadoma se ji zazdi, da iz vsakega predmeta diši starost, ki se nagiba v urhlost. Iz omar, katerih politura se mrzlo sveti, iz nizke komode, iz postelji, ki so pogrnjene s svilenim pregrinjalom, iz ure na steni, še iz tihožitja, kjer so jabolka in grozdje izgubili svojo barvo. V vseh predmetih je starost, kakor da jo sesajo iz zraka, ki je v sobi.

Modrikasto zelen obtežilnik na materinih pislih je videti kakor čarovna krogla, v kateri je ujeta vsa preteklost razklane družine.

Na steni je Marjanova slika, ki kakor nož reže preteklost in prihodnost.

Zunaj se mrači in mrak lega tudi na predmete v sobi.

Zdaj se Kristina spomni, da mora pripraviti za čaj. Tudi na nageljne je docela pozabila. Še vedno leže izgubljeno na belem prtu.

Prinesla je vode v vazo. Kakor tri mladičice krvi so bili videti v kristalnem vratu. Trije nageljni za tako puščobo. Če bi jih bilo sto, bi ne mogli predišati vonja po starosti.

Pristavila je za čaj in sedla na blazinjak. Špiralna žica na gorilniku je žehlala od vročine.

Temnilo se je, toda Kristini se ni zdelo, da bi prižgala luč. V temi je tako lahko premišljevali.

Sredi sanjarjenja je slišala hojo po stopnicah. Priluhnila je. Dvojni koraki so. Planila je pokonci in prižgala luč.

Potlej so se odprla vrata. Prva je vstopila mati. Koj za njo oče.

V Kristininih očeh so bile solze.

»Dober večer, Kristina.«

Grašič ji je mirno stopil nasproti.

Ni mogla drugače. Z obema rokama se mu je obesila okrog vratu.

Potlej je Grašič šlekel suknjo in se ozrl po sobi. Mirno je šel do obešalnika in se spet vrnil. Kakor da ni vmes desetih let. Grašičevka kar naprej briše oči.

Ko mati naliže čaj, Grašič sede in se drobno nasmihla Kristini.

Čez dolgo reče Kristina:

»Očka, zdaj boš ostal pri nas, kajne?«

Tudi Grašičevka dvigne oči.

»Saj sem vedno bil, Kristina.«

Potlej so vsi tiho in se gledajo.

Zdaj so tudi na Grašičevih licih solze.

Pogled v bodočnost

Pred letošnjo žetvijo so bila poročila o prehrani z vseh delov sveta zelo razveseljiva, zelo optimistična. V nekaterih državah so že pripravljali ukinitve racioniranja kruha, maščob in mesa. V drugih državah pa so spet napovedovali znatno zvišanje dnevnih obrokov živil.

Čim bolj pa se je bližala žetev, tem bolj so ponehvale te vesele vesti, nato je vse za nekaj časa utihnilo, ko pa je bila žetev končana, so se začele vrstiti črne in slabe vesti druga za drugo.

Danes moramo reči, da je letošnja letina zlasti v Evropi zelo slaba, da je v Zapadni in Srednji Evropi bilo obdelano manj njivske površine kot pa je bilo predvideno, da je letina v glavnem slaba tudi v Vzhodni Evropi, da imata končno previške žita samo Severna Amerika ter Sovjetska zveza, odkoder pa ni mogoče dobiti točnih podatkov.

Gotovo je, da bo letošnjo zimo vsa Evropa navezana na uvoz žita iz Sovjetske zveze in Amerike in samo, v kolikor bo dala pomagala ta dva dela sveta s skrajnega Vzhoda in skrajnega Zahoda, bodo obvarovane dežele, ki ležijo v sredi med tema dvema velešilama, drugače neizbežne lakote.

Ko so bili objavljeni podatki o izredno slabih pridelkih nove žetve, so se povsod takoj pojavile tudi govorice o namenoma napačnih cenitvah obdelane površine in pridelkov. Istočasno so pa prišle vesti, da znaša svetovni primanjkljaj žita 18 milijonov ton in so pozneje povišali to že samo na sebi strahotno število na 25 milijonov ton, to je za 10 do 17 milijonov ton več nego lansko leto.

Ni skoraj mogoče verjeti, dabi to pomanjkanje žita prišlo — kakor se večkrat pri nas trdi — samo od tega, ker kmetovalci sabotirajo vse odredbe o večjem pridelovanju žita in pa zaradi prodaje »na črno«. Za zahodne države (Južna in Severna Amerika) to ne velja, ker tam to ni potrebno, za vzhodne dežele pa to ne velja, ker bi tam pridelovalcem »ljudska volja« ali pa »ljudska skupnost« tega ne dovolila.

Bo torej le nekaj resnice na tem, da je suša na celem svetu, četudi je na drugi strani resnica, da se tudi pri nas kmetje večinoma preživljajo še na predvojni način. Seveda je tu mišljena samo prehrana in ni upoštevano pomanjkanje obleke, obutve in vseh gospodarskih potrebščin. Gotovo je tudi resnica, da v zadnjem času velik del blaga na črni borzi živil izvira od domačega kmetijstva.

Sicer pa to danes ni nobena posebnost našega kmetijstva. Saj so problemi danes skoraj v vseh evropskih državah isti. Tako je pri raznih poročilih o različnih težavah v tej ali drugi državi mogoče brez nadaljnega zamenjati samo ime te države in poročilo je v celoti veljavno za vsako drugo državo. To velja gotovo tudi za pojav, da kmetovalci niso pripravljeni oddati vseh svojih pridelkov.

Pred kratkim so v Washingtonu ugotovili uradno, da je to tipični pojav v večini držav v Evropi.

O prehranbenem vprašanju so mnogo govorili tudi na konferenci 16 evropskih držav v Parizu. Pri tem so bili vsi zastopniki vseh držav enotni v tem, da vsem 16 državam manjka predvsem pšenice in je zato pšenica na prvem mestu na seznamu

blaga, ki bi ga bilo potrebno uvoziti v Evropo. Med državami, ki zahtevajo največ pšenice, je Francija na prvem mestu.

Pri tem je zanimivo, da je ugotovil ameriški državni podtajnik Will Clayton, da uvidi potrebo Francije, da dobi pšenico, ki naj jo seveda dobavi in plača Amerika, da pa mora opozoriti na to, da je v Franciji danes 30% manj obdelane zemlje kakor pa leta 1939. Francoski kmetje so velik del pšeničnih polj spremenili v pašnike, da morejo rediti več živine, ki jo na črni borzi boljše in lažje prodajo od pšenice.

Namesto imena Francija postavimo ime kake druge države, vse ostalo pa lahko ostane. Saj je n. pr. tudi v Avstriji danes neprimerno manj žitnih polj pa več pašnikov nego leta 1938 in je s tem v zvezi tudi načrt vlade, kako znižati število živine.

Seveda je težko kmetu predpisati, kaj in koliko mora pridelati, težko je evropsko kmetijsko proizvodnjo usmeriti tako, da bi čim več pripomogla k rešitvi evropske krize. Kljub temu pa bo v veliki meri držalo naziranje Amerikancev, da je evropsko kmetijstvo zelo zaostalo in da mora preiti k naprednejšim načinom pridelovanja, če hoče Evropa uresničiti načrt za izboljšanje življenskih pogojev evropskih narodov.

V posameznih deželah je danes položaj nekako tale:

MADŽARSKA

Pridelek pšenice je letos na Ogrskem v splošnem zadovoljiv, vendar pa računajo, da bodo morali znižati prvotne številke, po katerih je bilo pričakovati precejšen izvoz pšenice.

Ves preostanek žita bodo verjetno morali oddati na Ogrskem na račun reparacijskih dobav Sovjetski zvezi in deloma tudi Češkoslovaški.

JUGOSLAVIJA

Maršal Tito je na velikih zborovanjih izjavil, da v Jugoslaviji ne bo letos nikdo umrl zaradi lakote. Gre le za pravilno porazdelitev pridelka letošnje žetve, ki je tudi trpela zaradi suše. Zaradi suše tudi še ni mogoče oceniti pridelka koruze, ki je v velikih delih države glavni del prehrane.

Cenijo, da bo letošnji pridelek okrog 80% predvojnega pridelka in da bo s tem kolikor toliko krita domača potreba. Za izvoz pšenice ne bo na razpolago.

Pri proizvodnji maščob, mesa in sladkorja pa računajo, da bodo zaradi dolgotrajne suše pridelki mnogo manjši kakor je bilo prvotno predvideno in bo proizvodnja težko zadoščala za domače potrebe.

AVSTRIJA

Kakor znano je pristal minister za prehrano v avstrijski zvezni vladi na predlog o oddaji kmetijskih pridelkov po načinu kontingentiranja, ko so se sredi junija t. l. vsi deželní glavarji izjavili za ta sistem in ko so se osebno zavzeli, da bo mogoče s kontingentiranjem dobiti 240.000 ton krušnega žita (pšenica in rž).

Preje je zagovarjal minister za prehrano takozvani način »totalne« ali splošne oddaje, medtem ko je bil minister za kmetijstvo za večjo svobodo pri oddaji in zato za sistem kontingentiranja.

Ko pa je koncem avgusta kmetijski minister na konferenci v Ženevi slikal v tem-

nih barvah izgleda žetve v Avstriji, je bilo jasno da ne bo mogoče izvesti sklepa o oddaji 240.000 ton krušnega žita. Ta kontingent je bil določen takrat, ko je bilo mogoče upravičeno pričakovati vsaj srednje dobro letino. Najpreje je bilo 32.000 ha zemlje manj zasejane kakor pa je bilo predvideno. Nadalje je približno 92.000 ha njiv in travnikov še vedno v tuji upravi (sovjetska zasedbena oblast). Končno je prišla k vsemu temu še strahovita suša in so poskusne mlačve dokazale, da je letošnji pridelek na površini enega hektara znatno nižji od lanskega. V glavnih žitnodelnih okoliših je bilo komaj 37% do največ 72% padavin od dolgoletnega povprečja.

Sicer do sedaj še niso uradno zmanjšali prvotnega kontingenta od 240.000 ton, vendar pa je jasno že sedaj, da oddaja ne bo dosegla več kakor pa 190.000 ton krušnega žita. Da bi bilo mogoče vseeno doseči čimvečji kontingent oddaje, bodo šli v krušno žito tudi ječmen. Nadalje bodo poizkušali znatno znižati število perutnine in svinj, da bi ostalo čim več žita za ljudsko prehrano.

Avstrija bo tako še bolj navezana na pomoč od zunaj, to se pravi na izključno pomoč Združenih ameriških držav. Domači pridelek bo zadostoval komaj za največ 8 tednov. Že prihajajo iz Amerike vesti, da bodo za mesec november ameriške dobave žita za 35% znižali v primeri z dobavami za oktober. Medtem ko bo Francija dobila v novembru več, Italija in svobodna država Trst isto, bodo ostale države, med njimi tudi Avstrija, dobile manj kakor v oktobru. Za oktober in november dobi Avstrija 81.500 ton žita.

V okviru svojega izvoznega načrta bodo dobavile Združene ameriške države raznim potrebnim deželah tudi grah in fižol. Avstrija bo dobila po tem načrtu ameriškega ministrstva za kmetijstvo 264.000 vreč graha in 132.000 fižola (vreča je 50 kg).

Nadalje bo dobila Avstrija od mednarodnega odbora za pomoč tudi 725 ton raznih semen za krmne rastline. Pomoč vsem državam je predvidena v iznosu 16.000 ton semen.

POLJSKA

V rednih razmerah pridelava Poljska zadosti žita za svoje domače potrebe in za izvoz. Letos bo pridelek premalen, kakor da bi kril domače potrebe.

V določilih pogodbe med Poljsko in Sovjetsko zvezo je obveza Sovjetske zveze, da dobavi Poljski 300.000 ton krušnega žita.

ČEŠKOSLOVAŠKA

Češka in Slovaška v pretekli vojni razmeroma nista mnogo trpeli. Nista izgubili mnogo ljudi in nista imeli mnogo materialnih žrtv. Vsa industrija, ki se je med vojno celo povečala, je ostala nepoškodovana in tudi kmetijstvo ni trpelo. Zasedba obeh dežel je bila izvršena hitro, skoraj brez vsakih bojev, tudi notranji boji (partizanstvo) so bili razmeroma samo malenkostni.

Vseeno pa mora tudi Češkoslovaška čutiti posledice velikega pomanjkanja, ki je po celem svetu. Glavna težkoča vsega, tako je izjavil minister za zunanjo trgovino Herbert Ripka, pa je izredno slaba letina, ki je dala komaj 55% lanske letine.

Češka in Slovaška potrebujeta letno okrog 1.300.000 ton krušnega žita. Ner-

malno je znašal uvoz žita letno okrog 300 tisoč ton. Za letos računajo, da bodo morali ta uvoz potrojiti. Vprašanje je samo, kje to žito dobiti brez dolarjev.

Po načrtu češkoslovaške vlade bi morali letos pridelati na Češkoslovaškem 2.700 tisoč ton žita. Računali so, da bodo pridelali pšenice po 19, rži pa po 17 centov na hektar. Zaradi suše pa je pridelek tako nizek, da znaša na hektar na Slovaškem deloma samo 5 centov, na t. j. pa ne presega 12 centov na hektar.

Po določilih trgovske pogodbe med Češkoslovaško in Sovjetsko zvezo naj bi dobavila Sovjetska zveza Češkoslovaški 200 tisoč ton krušnega žita. Da bodo mogli kriti še ostanek primanjkljaja, to je okrog 800.000 ton, bode češkoslovaška vlada, kakor je izjavil minister Ripka, kupovali žito in krmo povsod, kjer bo le možno.

Nadalje je sklenil ministrski svet, da bodo dobili kmetje v krajih, ki so bili posebno prizadeti od suše, posebno podporo v obliki povišanja odkupnih cen žita. Za to je določen znesek 3 in pol milijarde čeških kron in 500 milijonov pa še kot izredna podpora. Prodajne cene žita oziroma moke za potrošnike s tem ne bi bile zvišane. Razen tega je potreben še znesek 2½ milijardi čeških kron za kritje razlike v ceni pri nakupu žita v inozemstvu.

Da bi dobili sredstva za vse te izdatke (6½ milijarde čeških kron), je finančni minister Dolansky v imenu komunistične stranke predlagal oddajo premoženja vseh »milijonarjev« na Češkoslovaškem. Zastopniki vseh ostalih strank v vladi pa so ta predlog odbili.

Zaradi suše je na Češkoslovaškem tudi veliko pomanjkanje krme. Primanjkljaj cenijo na 1.000.000 ton; tudi za kritje tega primanjkljaja je določeno v češkoslovaško-sovjetski pogodbi, da dobavi Sovjetska zveza 200.000 ton krmil.

Ker je to seveda znatno premalo, se trudi češkoslovaška vlada da bi nakupila krmo, predvsem koruzo, v Ameriki. Kljub temu pa računajo, da bodo morali znižati število živine za 50%. Že sedaj se opaža večja ponudba živine na trgih in je znašala pretekli teden ponudba živine na Češkem 30.000 glav, na Slovaškem pa celo 40.000 glav. Velik del te živine namerava jo predelati v konzerve.

Zaradi vsega tega so na Češkoslovaškem spet vpeljali racioniranje krompirja in sira, katera živila je bilo sedaj mogoče kupiti v svobodni trgovini. Znižali so tudi odstotek maščobe v mleku za prodajo, zvišali pa so obrok mesa za 500 gramov mesečno.

SOVJETSKA ZVEZA

Po vseh poročilih je letina v vseh delih Sovjetske zveze letos zelo dobra, v nekaterih predelih tudi rekordna. Zato poizkušajo evropske države, kako bi dobile to žito za svoje potrebe.

Sovjetska zveza potrebuje razno tehnično opremo, pa tudi surovine za svojo kovinsko industrijo. Zato je ponudila Belgiji, da ji dobavi žito v zameno za 50.000 ton jekla. Seveda je za to dobavo Belgija, ki mora velik del svoje porabe žita kriti z nakupi v inozemstvu, zelo zainteresirana. Niso pa še določene obojestranske cene. Znano je namreč, da zahteva Sovjetska zveza za svoje žito izredno visoke cene.

Zaradi zahteve po zelo visokih cenah za žito so se tudi razbila angleško-sovjetska trgovinska pogajanja.

FRANCIJA

Francija preživlja težke tedne, podobno kakor vse ostale zapadne evropske države. Vedno znova se začnajo stavke zaradi druginje in pomanjkanja kruha. S 1. septembrom letos je znižan v Franciji dnevni obrok kruha od 250 na 200 gramov. In ta kruh je še slab. To je za Francoze toliko bolj občutljivo, ker je pri njih kruh glavni del hrane.

Francija porabi letno 7,5 do 8 milijonov ton pšenice. Toliko znaša navadno tudi domači pridelek. Za dnevni obrok kruha 200 gramov bodo potrebovali 4,8 milijonov ton. Letošnji pridelek za znaša po zadnjih cenitvah komaj 3,3 milijonov ton in od tega bo za kruh na razpolago komaj 1,6 milijonov ton, ostalo rabijo kmetje za sebe in za seme.

To je posledica izrednega skrčenja pšeničnih polj, mnogo je škodoval tudi izredno hud mraz letošnjo zimo, na vse to pa je prišla še strahovita suša kakor jo Francija ne pozna že celo stoletje.

Vse to vpliva seveda zapeljivo na kmeta, da ne izpolni predpisov o oddaji in prodaji na črni borzi. Iz Amerike je za enkrat obljubljeno Franciji dobava 1,8 milijonov ton, to pa je šele polovico tega, kar je potrebno, da bo mogoče obdržati dnevni obrok kruha po 200 gramov. Zato poizkuša dobiti Francija žito še tam, kjer bi ga bilo po izredno visoki ceni in to za dolarje mogoče dobiti, to pa je v Argentini in Sovjetski zvezi. Zato bo francoska vlada ukinita vse drugo svoje blago za dolarje, da bi bili ti na razpolago za nakup pšenice v teh dveh deželah. (Nadalj. na 8. strani.)

Ženski kotiček

Danes pa nekaj za mlade matere

(Zdravstvena razprava o negi dojenčka s posebnim ozirom na snago)

Naj mi naše mlade matere ne vzamejo preveč za zlo, če se razgovarjam z njimi o snagi in nesnagi. Poznam in visoko cenim najlepšo lastnost našega ženstva: ljubezen do reda in snage. Vendar bi rada vpeljala naše matere v visoko šolo o snagi, rada bi se pogovorila z njimi o stvareh, ki še niso vsaki znane.

Zakaj je nesnaga dojenčku tako škodljiva? Ali je strupena? Več kot strupena je. Strup je neživa stvar, nesnaga pa je živa sovražnica.

Vsakdo ve, da se tam, kjer sta nesnaga in nered doma, prav dobro rede uši, stene, garje in druga golazen, kajne? Ni pa še vsakemu znano, da posebno rade žive v umazaniji in da se v njej izvrstno počutijo milijoni in milijoni prav majhnih živih stvaric, tako majhnih, da jih s prostim očesom ne moremo videti niti tedaj ne, če bi jih spravili nekaj stotin na kup. Te žive stvarce so male glivice, ki jih s tujo besedo nazivamo »bakterije«.

Te glivice pa so nevarne vsled tega, ker povzročajo razne bolezni. Jako rade se naselijo v dojenčkovem nosu, v ustih, v vratu, v pljučih, v črevesju, v koži ali kjerkoli na njegovem telesu. Kjer se naselijo, tam se razmnožujejo v milijone in tam začne bolezen. Te glivice povzročajo vse znane otroške nalezljive bolezni. Razen teh pa povzročajo tudi razne katarje, ture, izpuščaje, gnojenja, zastrupljenje krvi in še mnogo najrazličnejših bolezni. Te glivice so kali bolezni. Brez teh kali bi mnogih bolezni ne bilo.

Z nesnago torej pridejo žive glivice — kali bolezni — do dojenčka. Kajne, sedaj je razumljivo, zakaj je nesnaga živa sovražnica dojenčka.

Dojenček je za katarje, vnetja in gnojenja posebno občutljiv, zato ga je treba pred njegovo najhujšo sovražnico prav posebno skrbno čuvati. Vse, kar pride z dojenčkom v dotik, mora biti snažno. Predvsem seveda oseba sama, ki ga neguje: mati. Telesna

snaga od nog do glave, snaga las in snaga obleke je prvi predpogoj dobre dojenčkove negovalke. Zlasti snažne morajo biti negovalke roke, ker so ravno te z dojenčkom v pogostem stiku. Nohti naj bodo vedno kratko prstriženi in niti za pikico črne ne sme biti z njimi, kajti ravno tu zadaj se skrivajo škodljive kali. Roke umivaj pogosto s toplo vodo in milom. Tudi krtača je priporočljiva. Nikdar ne primi dojenčka z neumitimi rokami. Zelo nevarna lahko postane dojenčku negovalkina obleka — najbolj dolgi rokavi. Kaj pomagajo umite roke, če so pa rokavi obleke umazani. Na umazani in prašni obleki so bakterije. Zato naj ima žena, ki ima opravka z dojenčkom, ali kratke rokave ali pa zavahane do komolcev, pa tudi roke umite do komolcev.

Vedno snažne morajo biti dojenčkove plenice, obleka in postelja, njegove igračke in sploh vse, kar ga obdaja. Vsa soba naj bo snažna in brez prahu. Sredi take čistoče bo dojenček najbolj zdrav in najboljše uspeval.

S kakimi pripomočki pa dosežemo tako snago? Z najpreprostejšimi, kakor v vsakem gospodinjstvu: treba je vode, mila in metle, pa pridne roke — to je vse.

Z zdravimi dojenčki boste vzgojili zdrav rod, ki pa bo imel tudi smisel za čistočo in red — lastnosti, ki odlikujejo vsak kultiviran narod.

Mojca.

Za naše gospodarje

Več sadnega drevja

Zaradi vojnih razmer, deloma tudi zaradi pomanjkanja sadnih drevesc, so nastale v zadnjih letih v naših sadovnjakih velike praznine, ki naravnost kličejo po zopetni izpopolnitvi.

Mnogo sadnih dreves je dozorelo, obnemogla so sadna drevesa zaradi starosti, hira, ne rodijo več. Zavzemajo lep prostor v sadonosniku, ne »plačajo« ga pa ne več. S takimi drevesi čimprej ven iz sadonosnika, treba jih je nadomestiti z novimi rodnimi drevesi.

Mnogo je lepih sončnih položajev v naši domovini, ki so kakor ustvarjeni za nasad sadnega drevja, danes pa ležijo prazni. Mnogo je res že pri nas sadnega drevja, toda še vse premalo.

Ako primerjamo Slovensko Koroško, ki ima vse pogoje za sadjarstvo, z nekaterimi sosednjimi deželami, kakor so Južna Tirolska, Švica, pa tudi del Slovenske Štajerske, vidimo, da je treba in da je tudi mogoče pri nas še veliko napraviti. Ako v vigradi pogledamo nekatere vasi v teh pokrajinah, se nam zdijo kakor v pravljici: lepe vasi sredi cvetočih vrtov.

Spopolnjeni in izboljšani sadonosniki povečujejo tudi dohodek kmetijstva. Pri tem niti ni potrebno misliti na popolno prodajo vsega sadnega pridelka. Pri kmečkem gospodarstvu, kjer je dosti sadja, so nepotrebnih nakupih raznih gospodinjstkih potrebščin in imamo tako na razpolago denar za druge gospodarske potrebe.

Pri tem pa moramo upoštevati tudi veliko hranilno vrednost sadja, tako svežega ali presnega, kakor tudi še posebno suhega sadja.

Kdo bo mogoče ugovarjal, da je sadje v rednih razmerah težko prodati, ali pa samo po izredno nizkih cenah, ker na izvoz našega sadja v zamejstvo pač ni misliti. Ven-

dar pa bo trajalo še dolgo časa, da bo Koroška mogla pridelati dosti sadja za lastne potrebe. Zato se tudi ni bati, da bi pridelali preveč sadja. Dobro sadje bo tudi v rednih razmerah vedno mogoče prodati za primerno ceno.

Seveda pa je pri tem upoštevati, da imamo v sadovnjaku zbirko vseh mogočih, pa tudi nemogočih sadnih sort. Na dobro prodajo v večjih količinah je mogoče računati samo takrat, ako imamo v sadovnjaku čim manj sort, toda dobrih sort sadja. Ako imamo mnogo sadja, pa od vsake sorte nekaj, bo tako sadje vedno težko prodati po količaj ugodni ceni.

Naša dežela je vedno računala na dohodek iz tujskega prometa. Ko se bodo pogoje razmere polagoma vendarle uredile, bodo spet začeli prihajati tujci v večjem številu k nam. Takrat bo tudi dobro domače sadje našlo pri dobrih cenah še vedno dober odjem.

Razen tega moramo pri nas začeti misliti tudi na sušenje in predelovanje sadja. Ni pravilno, da se pri nas skoraj vse sadje, kar se ga ne porabi svežega za prehrano, predela v sadni mošt in v žganje. Začeti bo treba graditi skupne sadne sušilnice in združne sadne predelovalnice. Te naj bi izdelovale razne, tudi brezalkoholne, sadne sokove, sadno marmelado in podobne sadne izdelke.

Kakšne lepe dohodke bo lahko pri pravilno in pravočasno urejenem sadjarstvu dobivalo naše kmetijstvo iz sadjarstva takrat, ko drugi kmetijski pridelki ne bodo imeli prave cene. Tudi na to moramo pravočasno misliti.

Zato preglejmo še pred jesenjo vse sadonosnike in za sadonosnike primerne položaje in napravimo načrt, kje bomo zasadili nova mlada sadna drevesca.

Obdavčenje kmeta

Ko je avstrijski državni zbor dne 30. julija letošnjega leta sklepal o povišanju cen in plač, je moral seveda tudi misliti na to, odkod bo državna uprava vzela denar za izplačilo povišanih plač državnemu, res zelo številnemu uradništvu. Moral je torej državni zbor misliti na nove vire dohodkov.

Državnemu zboru je bil predložen osnutek zakona, ki je imel samo dva člena in utemeljitev je obsegala samo dva stavka.

Ta osnutek zakona je predvideval na kratko zvišanje enotne davčne osnove za obdavčenje poljedelskega in gozdarskega premoženja in vsega zemljiškega premoženja za 100 odstotkov z veljavnostjo od 1. julija letošnjega leta.

Po večurnem posvetovanju in obravnavanju tega kratkega zakonskega osnutka pa je bil zakon odstavljen z dnevnega reda.

Ta enotna davčna osnova je podlaga za izračunavanje kar devetih raznovrstnih davkov in davčnih doklad, ki jih mora plačevati kmet in sicer: zemljarina, dohodnina, prometni davek za kmete, ki nimajo vpeljanega knjigovodstva, premoženjski davek, davek na dedščino, pridobnina, doklade za poklicno kmetijsko združništvo, doklade za kmetijsko zbornico in doklade za obnovo.

Ko že pišemo o tej nameravani spremembi davčne osnove, pogledimo še, kako je ta enotna davčna osnova nastala.

To davčno vrednostno osnovo je vpeljal Nemčija koncem leta 1939. namesto prejšnjega katastrskega čistega donosa. Katastrski čisti donos pa je bil vpeljan še v stari Avstro-Ogrski leta 1895. in je bil zato res že malo zastarel in potreben spremembe, četudi je bil zelo skrbno izdelan.

Novo vrednostno enoto za davčno osnovo so dobili tako, da so računsko ugotovljeni čisti donos pomnožili s številom 18. Čisti donos je bil izračunan ločeno za poljedelsko, za gozdarsko, za vrtnarsko, za vinogradniško in za morebitno drugovrstno premoženje. Vsak posestnik je dobil poseben odlok o določitvi vrednostne enote za davčno osnovo. Od te vrednostne enote za osnovo odpade navadno 60% na zemljišče, 20% na poslopje, ostalih 20% pa na živi in mrtvi inventar. Po tem se torej nova vrednostna enota za davčno osnovo znatno razlikuje od katastrskega čistega donosa, ki je temeljil samo na zemljišču.

Ko so določali za Avstrijo vrednostne enote za davčno osnovo, so izbrali najpreje več primerjalnih kmetijskih obratov in so pri teh izračunali čisti donos in na podlagi tega še vrednostne enote. Te podatke so primerjali nato še s prejšnjimi katastrskimi.

Zakon o dednih kmetijah odpravljen

Ena izmed ustanov nacistične dobe je bil zakon o ustanovitvi in ureditvi dednih kmetij, ki je bil zdan leta 1938. Z ureditvijo dednih kmetij je hotel nacizem ustanoviti nekako kmečko plemstvo. Mogoče bi za kmetijstvo v rajhu ta ureditev imela tudi kake dobre in svetle strani.

V naših krajih je hotel nacizem z ustanovitvijo dednih kmetij zagotoviti tudi predprave ali celo tudi absolutno previco nemštva napram ostalim narodnostim, ki bi smele dednim kmetom le še tlačaniti. Nacizem je imel namen v vseh slovenskih krajih izvesti z dednimi kmetijami to, kar je na Poljskem že izvedel, deloma pa še izvajal.

Z združitvijo manjših kmetij je imel nacizem v slovenskih krajih namen napraviti velike kmetije v izmeri okrog 100 ha površine. Te kmetije bi dobili kot dedni kmetje po končani vojni »zaslužni vojaki nemške armade«. Ker bi seveda ti novi kmetje s svojo družino ne mogli obdelati razmeroma velikih površin dodeljenih kmetij, bi jim pri tem morali pomagati prejšnji lastniki teh zemljišč, v kolikor ne bi bili kot tam nepotrebnih ali pa za »utrditev nemštva« nevarni preseljeni drugam v obširni novi nemški državi.

To vse je nacizem v nekaterih slovenskih pokrajinah, predvsem v Posavju od Litije do Brežic že izvajal. Drevesa nacizma so rasla visoko, niso pa zrastle do neba.

Z zakonom z dne 19. 9. 1945 in končno z dne 28. 5. 1947 je bil razveljavljen tudi zakon o dednih kmetijah. Tako veljajo v Avstriji za kmečko posest spet stari avstrijski zakoni, na Tirolskem in na Koroškem pa še posebej deželni zakoni iz leta 1900 in 1903.

Z razveljavitvijo zakona o dednih kmetijah morajo sodišča sama, po službeni dolžnosti, črtati v zemljiških knjigah pri vseh dosedanjih dednih kmetijah to oznako. S tem pa odpadejo tudi vsi posebni nazivi, ki so jih imeli samo lastniki dednih kmetij, kakor »kmet«, »kmetica« itd. Odpadejo pa tudi vse omejitve, ki jih je zakon o dednih kmetijah predpisoval. Vsak lastnik dedne kmetije sme sedaj to posestvo po svoji pre-

mi čistimi donosi in so tako določili za vsa zemljišča vrednostne enote, ki so od takrat naprej davčna osnova za izračunavanje vseh dohodkov.

Ako je bil n. pr. izračunan čisti donos na en hektar s 76 šilingi (oziroma markami), so pomnožili to število za 18 in so tako dobili vrednostno enoto za davčno osnovo (76 × 18 = 1.368 šilingov oziroma mark).

Povprečje za bivše donavske dežele je bilo 1521 šilingov oz. mark, povprečje za bivše alpske dežele (tudi Koroška) pa je bilo 1029 šilingov oz. mark.

Iz vsega tega si vsak kmet lahko izračuna, kaj bi pomenilo, ako bi bil sprejet dne 30. julija letošnjega leta zakonski predlog, da se vrednostna enota za davčno osnovo od 1. julija naprej zviša za dvakratno vrednost.

vdarnosti in volji prodati, deliti, obremeniti, povečati in v poslednji volji zapustiti dedičem.

Ena omejitev v razpolaganju zemljiške posesti pa je v novem zakonu: kmečko posestvo je n. pr. do polovice lastnina vsakega zakonskega druga. Ako umrje nato oče in zapusti svojo polovico posesti sinu Antonu, sme mati svojo polovico posesti zapustiti tudi le sinu Antonu, ne pa n. pr. sinu Jožetu. To določilo je za ohranitev celote kmečkih gospodarstev zelo važno.

Z ukinitvijo zakona o dednih kmetijah bodo mogli priti do svojih pravic tudi oni, ki so bili ravno vsled določb zakona o dednih kmetijah v svojih pravicah prikrajšani,

Obiranje jabolk

Čestokrat se zgodi, da sadjar za svoj trud ni dovolj poplačan, čeprav je svoj sadovnjak gnojil in negoval z vso skrbjo, ker namreč ne postopa pravilno pri obiranju sadov.

Zelo važno je, da obiramo jabolka o pravem času. Znani so slučaji, ko je treba eno in isto drevo štiri do petkrat obirati, če hočemo dobiti jabolka prave zrelosti.

Če oberemo jabolka prezgodaj, jim čestokrat manjka pravi okus, a povrh še oveneje, če jih spravimo za zimo. Zatorej ravnajte skrbno s sadovi. Jabolka ne prijemajte samo s palcem in kazalcem, temveč z vso roko, da ga ne otisnete. Boljše je, če polagamo jabolka v kakšno vedro, najboljši emajlirano, kakor pa v košaro, kjer se tudi rada otisnejo. Pri obiranju ni treba plezati po vejah drevesa, ker bi poškodovali njegovo skorjo in odprli pot boleznim, kakor n. pr. drevesnemu raku. Še manj smemo jabolka kar oklatiti, ker pri tem polomimo mnogo manjših vejic, ki nosijo sadove, in s tem skrajšamo moč drevesa za prihodnje leto. Poslužili se bomo rajši primerne lestve, s katere bomo lahko dosegli vse veje in sadove lepo z roko obrali. Pri nižjih drevesih pa se poslužimo obirača za sadje.

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

16.

Nekaterih žensk je bilo strah, druge je do solz genila Volkunova vdanost.

»Z domačimi bo odšel. Z Markom prav gotovo.«

Marko je bil z Rozalko in Manico že med vrati. Pes se ni genil. Marko ga je klical. Volkun še glave ni dvignil.

Marko je šel nazaj h grobu in prijel psa za gradanico, da bi ga zgrda odpeljal. Ko bi ne bil hitro odskočil, bi ga bil Volkun ugriznil.

»Od žalosti je stekel.« so se zgrozili. Tedaj je šla nazaj Manica.

»Ne hodi k njemu! Te bo.«

»Nič me ne bo.«

Manica je sedla k Volkunu in ga božala: »Volkun! — Volkun! — Volkun!«

Pes je dvignil glavo in zavil, kakor bi zajokal. Pastirji so pogledali v tla in segli v žepe po rute.

»No, le razjokaj se. Saj jokamo vsi.«

»Uuu! Uuu! Uuu! Av, av, av!«

»Volkun! Pojdi z nami domov. Kaj me nimaš več rad?«

»Av-uuu! Av, av!«

»Če od žalosti pogineš, kdo me bo varoval? Kaj, če me volk? Volkun, pojdiva!«

Pa ga je preprosila. Pes je vstal in krotek odšel z otrokom.

7. O SVETEM VIDU.

Skočir je podražil Rozalko, da se bo Marko kmalu ženil. Od tistega dne je na vse strani pazno poslušala in ujela, da žen-

ske res že izbirajo nevesto za Marka.

Manica je mirno spala. Rozalka pa je premišljevala pozno v noč, da bi za brata res ne bilo prenapačno, če bi se kmalu oženil:

»Če bi Ančka prišla k hiši, Ančka, ki je dobra. Lepo bi bilo. Tako pa, bogve kako bo. Sebe bi že preživela. Če pa Manica ne bo mogla biti doma? Pa — Marko je dober. Bog mu daj pravi um in pravo pamet.«

Na Rodinah je bila ura enajst.

Pod oknom se je nekaj zgenilo. Rozalka je razločno videla, kako se je v bledem svitu lune nekaj premikalo pod oknom — kakor visoka bela senca. Obšla jo je groza. Potegnila je odejo čez glavo in si ni upala nič več pogledati proti oknu.

Eno je še slišala biti. Potem je zaspala. Zjutraj jo je Koraček s kozami prehitel. Zaspala je dan.

»Dohitim ga.« Podila je v Reber, da je kozliček komaj dohajal. Pa Koraček je znal bolje. Pod Pečmi ji je zmanjkalo sapa: »Nalašč nagaja. Bo pa Manica danes pasla.«

Kozar pa se je spustil po Malem melu nazaj po Primoževe koz. Čudno. Nikoli ni čakal zakasnele drobnice, da je navadil ženske zgodaj vstajati, Rozalki je hitel naproti.

»Priden si, Peter,« ga je ogovorila.

»Sem. Pa ne tebi na ljubo. Zavoljo Marka. Hej! Kozek! Hej! Teci! — Teci!«

Rozalka se še ni oddehnila, ko so že znova zarožljali vsi zvončki v kozjem tropu. Kozar Peter Koraček je dočakal svoje pomladi.

Dan se je raztegnil in noči skoraj ni bilo. Sonce je zorilo žita in žgalo v Peči, da je puhtela od njih vročina, kakor bi

gorela v peči grmada. Zavrhom je pozibavalo pisane metulje in zaredilo v frate vse gosto hroščev. V tropih so odcvrčavale iz trave koblice pred jarc. V gorah je pogledalo v najbolj skrite globeli in raztopilo sneg do zadnjega perišča.

Sonce je sijalo dan za dnevom. Na daljši dež ni prav nič kazalo. Plohe pa so pridno zalivale rožam in jagodam, travam in gobam. Potlej je nastalo vsenaokrog divjačini s hrano in zredilo po goščah zverjadi obilen plen.

Če je poginil jarec in obležal na odprtem svetu, ga ni več čez noč odnesel volk. Še lisica ni rada prišla do njega. Jastreba, ki sta gnezdila za Stolom nekje, in krokraji in gorske kavke so ga razparali in obrali in sonce je obelilo kosti. V trdi zimi se bodo voljeje zravljali zanje.

Živina po planinah se je tako lepo in tako mirno pasla, da se je pastirjem, ki so poležavali pri tropih, kar samo smejalo.

Koraček je zagnal kozе v skale in v skokih pridrevel po strmini k Marku, ki je slovel nad odprto knjigo in pisal s prstom v zravnan pesek pred sabo. Kozar se je začudil:

»Ali copraš ali zagovarjaš?«

»Ne. Brati se učim.«

»Le počemu ti bo učenost pri jarcih?«

»Škodovati ne more.« — »Kaj bi mi razlagal,« je mislil Marko, »tako ali tako ne bi razumel, zakaj se moram učiti brati.«

Koraček mu je najprej povedal, kako je zjutraj ustregel Rozalki, ki je zalezala, potem šele ga je prosil, naj bi malo pogledal čez dan za kozami, ker bi sam rad šel čez Vrtačo na koroško stran k mačevskim kočam.

»Aha! H Korošam te vleče. K Majdi?«

»Samo videl bi jo rad.«

Kozar je odšel. Marko pa se je presedel za tropom in se zopet zamislil v »tablo teh puštabov«, zravnal nov pesek in vanj pisal — pisal, dokler ni Peter privriskal z Mačevske planine.

»Si jo videl?«

»Ahm. Prijazno je govorila z mano in rekla, naj še pridem. — Jujuhu!«

Marko je nagubal čelo in v zrak napisal: »A-n-z-k-a.« Ni vedel, ali je prav zadel; v knjigo pa ni utegnil več pogledati. Volkun je gnal trop že proti kočam.

»Si jo videl?«

Bajtnikova Mica je izkopala okrog mravljišča ozek in plitev jarek, obrisala s predpasnikom poten obraz in zagledala pred sabo Marka. Ni slišala, kdaj je prišel; bobnela je Završnica mimo nje. Prestrašila se ga je. Ujel jo je, ko je baš premišljevala, kako bi zvedela od Marka, kako in kaj misli: »Obril bi se, Marko. Dekleta nimajo rade resastih fantov.«

Marko je pomislil samo na Ančko: »Za jarce sem dober. Kadar pa pojdem v dolino, bom gladek kakor dekle pri šestnajstih letih.«

Mica je uganila njegovo misel: »Marko! Ni samo Podlipnikova. Ančka dekle. Kaj majere pri kočah ne vidiš?«

»Seveda jih. Brhka dekleta so. Posebno Frčjeva Reza. Lahko Mežkov Joža noč in dan prepeva. Skoraj sem mu nevoščljiv.« Mica ga je hudomušno pogledala in Marko bi se bil najrajši ugriznil v jezik. Zavedel se je, da je rekel preveč, in je hitel izpeljevati pogovor drugam: »Zakaj pokri- vaš sedaj jamice s smrečjem?«

»Kadilo in jajca bodo znosile mravičje vanje.« Razkopala je z rovnico mravljišče. »Vidiš, tako nabiram krajcarje Zavrhom. In kaj misliš, komu jih bom pustila?«

Izpod domače lipe

CELOVEC

Gospodarske razmere so vedno bolj zapletene in težavnejše. Javna kupčija je vezana na neznosno nizke cene, kupovanje »po strani« pa žene cene tako visoko, da ljudstvo teh cen ne zmora. Mnogo je ljudi, ki bi si hoteli zagotoviti svoje prihranke tako, da bi nakupili zemljišča ali kaj drugega. Toda ne morejo, ker ga za denar ne dobijo. Po drugi strani pa trgovec noče dati blaga iz rok, ker vidi, da oddanega blaga ne more nadomestiti, odnosno da so cene vsak dan višje in ima samo izgubo, ker ga novo blago stane več, kakor je dobil za starega. Če hočemo tem nezdram razmeram odpomoči, moramo najprej urediti vprašanje denarja. Ljudstvo potrebuje denarja, mora pa imeti zaupanje vanj. To se pravi, denar mora imeti stalno vrednost. Dokler ljudstvo ne bo imelo zaupanja v denar, ni mogoče nobeno normalno trgovanje.

Kako bo treba denar urediti, da bo zopet dobil veljavo in da bodo ljudje zaupali, pojasnjuje dr. Kerschagl v listu »Berichte und Informationen«. Smisel njegovega spisa je približno takšen:

Dolgotrajno reformiranje in zopetno odpisovanje ni mogoče. Če denar nima vrednosti, izgubi pojem in pomen denarja. Že zdaj se vidi, kako se ljudje bojijo denarja in pred njim bežijo, če nima stalne vrednosti, kakor je to danes. Ta beg pred denarjem bi postal splošna panika, če bi se denar brez prenehanja urejeval. Vsaka ureditev denarja se mora izvršiti po gospodarskem načrtu. Urejevati samo za nekaj časa se ne more. Izvršiti pa se morejo primerne priprave za končnoveljavno reformo. Jasno je, da mora imeti vsaka majhna ali srednja država nekoliko lastnega gospodarstva in da potrebuje gospodarskih zvez z močnejšo državo, če ne, bo vsaka reforma udarec v prazno.

Najprej je treba napraviti obračun na podlagi pravilne vrednosti. Ceniti bi se moralo v zlatem šilingu, dolarju ali angleškem funtu. Bilanca in cenitev se mora izvesti pametno in pošteno. V tem je predpogoj, da pride blago, ki je naprodaj, res na trg. Tako se odpravi »črni trg«. Le tako se prepreči, da se ne uniči ves kapital. V poštenem obračunu se bo pokazalo, ali imamo še kaj kredita ali nič. V bilanci se pokaže, ali je možna pametna davčna politika ali ne. V bilanci se mora pokazati, ali je ljudem mogoče naložiti premoženjsko oddajo ali ne.

Druga stopnja v pripravljanju bi bila ta, da se določijo pravilne socialne plače in poštene cene. Plače se morajo prilagoditi cenam. Zdaj so cene absolutno nepravilne in nemisel cen večja od dne do dne gospodarsko zmešnjavo ter zavaja kapital in delo na pogubna pota. Ustvariti je treba tudi pameten plačilni red, ki vpoštevja življenjske potrebe in se opira tudi na delovni uspeh. Stari temeljni red pravi, da se more razdeliti več, kakor se je zaslužilo. Če se razdeli več, kakor se pridobi, pride vsako gospodarstvo na psa. Delo naj delavci sami nadzorujejo. Le tako se more ustvariti

predpogoj za trajne uspehe. Moč države naj se ne pretirava brez kritike. Ljudje naj ne mislijo, da država lahko plačuje na vse strani.

Tretja naloga reforme je, da se vzame znaten del denarnih kontov in kar ostane, naj se združi. Pri tem naj se država ozira kolikor mogoče na socialne potrebe. Naj se nič ne poskuša, kar tehnično ni mogoče ali pa je gospodarsko dvomljivo. Drugi del konta naj se odkupi z obligacijami, s katerimi bi se moglo pozneje plačevati premoženjsko oddajo.

Jasno je, da se bo moralo odtegniti nekaj denarja. Toda ljudje se te oddaje preveč bojijo in oddajanje pretiravajo. Odvišnega denarja je bistveno manj, kakor se misli. Strokovnjaki sodijo, da bo zadostovalo, če se za novi šiling vzameta dva stara šilinga. Potem bi se lahko oprostilo, kar je denarja pod zaporo do 5000 šil. in bi se dovolilo, da se ta denar dviga po 200 šil. mesečno. Če bi se ljudem vzelo preveč, bi to povzročilo nevarno izvozno krizo ter nevarno brezposelnost. Višine plač in cen se morajo vzdržati in ta red naj bo elastično ograjen gospodarskega življenja. Določiti bi se moral okvir skupnega gospodarskega načrta. Stvar bi se morala določiti v obliki normalnega proračuna. Za ta načrt bi se morale obvezati vse stranke, ki bi se ne smele vdajati zunanjemu pritisku. Okvir za tri leta bi zadostoval. Če bi se določbe mogle nasloniti na pogodbe s sosednimi državami, bi bile še boljše zavarovane. Vsaka raredba, ki hoče urejevati razmere, tudi denarne, je večidel psihološki problem, stvar dušeslovja: ljudstvo mora verjeti. V tem je že polovica uspeha. Denar ni nič drugega kakor izraz države in ljudstva v njegovem delu in gospodarstvu. Ljudje pri težkih žrtvah ne bodo mislili na minulo trpljenje in težavno sedanost, ampak bodo z zaupanjem gledali v boljšo bodočnost.

ŠMIHEL NAD PLIBERKOM

Preteklo nedeljo so nas obiskali igralci iz Pliberka z lepo igro: »Razvalina življenja«. Čeprav je igra za igranje precej težka, so jo igralci z nekaterimi napakami v izgovorjavi in v naglašanju dobro podali. Dvorana je bila polna, kar je prav, saj je igra prav za naše ljudi poučna. Vprašanje je seveda, ali so ljudje kaj naukov od igre res tudi odnesli.

V igri so povdarjeni trije problemi iz življenja našega ljudstva. Najprej naj bi se poučili starši, kako ne smejo siliti svojih otrok v zakon s to ali ono osebo, ker taki zakoni so nesrečni. Drugi nauk je: Ne toliko hlastati po bogastvu tega sveta, zlasti ne na škodo bližnjega. Bližnjemu je treba v stiskah in slabostih pomagati, ne ga še izrabljati ga potiskati v telesno in duševno propast. Najbolj pa je v igri pokazan tretji problem našega narodnega življenja, ki je res največja rak rana našega naroda, to je pijančevanje. Naš mali narod je v svetu znan kot narod pijancev. Ni to častno za nas, pa žalibog moramo resnici na ljubo to priznati. Kako velik problem je

prav, sedaj na Koroškem prekomerno pitje žganja, pa kaj pravimo prekomerno pitje žganja, recimo pitje žganja sploh. Žganje je toliko strup, da bi ga smeli rabiti le kot zdravilno sredstvo in ne za pijačo. Če pa človek pogleda naše ljudi, kako pijejo žganje, se mora zgroziti ob misli, kam bo to privedlo naše slovensko krščansko ljudstvo. Kaj nam koristi, če rešimo problem naših meja, če dobimo kulturno in politično svobodo, če pa se bomo sami sebe zastrupili in utopili v žganju. Če bo šlo tako naprej, potem bo tudi naše narodno življenje na Koroškem kmalu postalo razvalina, na kateri bo gradil svoje življenje sosedni narod. Ne rečemo, da sosedni narod ne pije, ali njemu se to tako ne pozna, ker je številnejši in močnejši. Naj bi voditelji in vzgojitelji to največjo našo narodno rano uvideli in naj bi jo začeli temeljito zdraviti.

Zadnje čase smo brali v Kroniki, kako ljudje od tu in tam romajo v Krko na grob svete Eme. Ker ne moremo romati na naše Brezje in Višarje, smo tudi od nas letos kar trikrat poromali v Krko. Saj je sveta Ema naša narodna svetnica, zato je prav, da se v današnjih stiskah mi prav njej priporočamo.

V nedeljo se je kar naenkrat sredi popoldneva v Šmihelu raznesla razburljiva vest: V Dvoru gori cerkev. Vse je preplašeno hitelo proti Dvoru, pa k sreči ni gorela cerkev, pač pa blizu cerkve stoječa Felejeva lopa, napolnjena s slamo. Lopo je zažgal domači petletni otrok, ko se je igral z vžgalicami in je revček sam ostal v ognju in skoraj popolnoma zgorel. Zalujočim domačim iskreno sožalje, drugim pa opomin, naj bolj pazijo na otroke in naj pred njimi bolj skrbno hranijo vžgalice. Otroku sta popolnoma odgoreli roki in nogi ter leva stran reber. Gasilci iz Bistrice, pivovarne, Šmihela in Pliberka niso mogli lope več rešiti in je vse zgorelo. Pač pa so obvarovali sosednja poslopja, ki so bila v nevarnosti. Hvala Bogu, da ni bilo vetra, sicer bi se požar razširil še naprej, ker je bilo tako suho.

18. septembra je v Celovcu v bolnici umrl 45 letni železniški delavec Jurij Jernej. Bastlov oče iz Gonovec. Že dalje časa je bil bolan na pljučih in končno ga je bolezen spravila v prezgodnji grob. V soboto 20. septembra smo ga v velikem številu spremili k poslednjemu počitku na našem župnijskem pokopališču. Mladi vdovi in štiri mladi otrokom iskreno sožalje. Naj jim bo v največjo tolažbo to, da se je rajni lepo pripravil na zadnjo uro.

Prihodnjo nedeljo 28. septembra bomo imeli pri nas v župnijski cerkvi celodnevno čiščenje. Po vsej župniji že pleto vence, pevci nas bodo iznenadili z novo naučeno latinsko mašo, česar v naši cerkvi že več let nismo slišali. Ker bo letos čiščenje na nedeljo, naj bi ljudje tudi od drugod prišli v čimvečjem številu.

Pa še nekaj moramo povedati. Naša farovaška Roza bo obhajala v petek 26. septembra petdesetletnico svojega življenja. Ob svojem srečanju z Abrahamom je še vsa čila in zdrava. Pravi, da še nikoli ni bila bolna. Vsi ji čestitamo in ji želimo še veliko let zdravega in zadovoljnega življenja. Naj bi bila našemu g. župniku še naprej tako skrbna krušna mati.

RINKOLE

Le bolj poredkoma se oglašamo v našem listu »Koroška kronika«, ker smo precej daleč od prometnih zvez. Pravijo, da je še celo Bog rekel v Rinkolah: »Lahko noč!« Morda bo nekoliko res, saj celo avto bolj poredko kdaj vidimo. Toda zato se pa tem bolj držimo stare in poštene slovenske navade, ki pride najbolj do izraza ob izrednih dogodkih. Eden takih dogodkov je bila poroka ali, kakor pravimo pri nas, »ohceti« Klančnikove Tilke, po katero je prišel mladi Novak Zdravko, podomače Uznikov iz Breške vasi. Ker vas bo morda zanimalo, kako se pri nas ženimo, bomo na kratko opisali, kako je na »ohceti« bilo.

Poroka je bila v domači cerkvi. Med potjo v cerkev so domači fantje, kakor je pri nas povsod navada, »šrangali«. Za »camarja« in tetko je to huda reč, ker ta dva morata najbolj zagovarjati ženina in nevesto. Pri »šranganju« stavijo fantje uganke in »camar« ter tetka jih morata razvozlati. Če jih ne, fantje ne dajo neveste. To reševanje je trajalo eno uro in vmes je bilo dovolj smeha. Nato so odšli v cerkev, kjer je bila maša, ki jo je opravil domači župnik Picej, nato pa zvezal novi par. Med mašo je domač cerkveni zbor pel lepe slovenske pesmi. Po opravi v cerkvi so vsi odšli na nevestin dom, kjer so se poveselili, kakor se ob taki priliki spodobi.

Pri nas je stara navada, da ženinu nevesto ukradejo. Tudi pri nas to ni izostalo. Ženin se je zelo bal za mlado nevesto, ker si lahko mislite, ker to ni kar tako, če ti komaj dobljeno ženo ukradejo. Komaj so jo spravili v avto, (ker če hočeš kaj ukrasti, mora biti že avto), jo je začel ženin ves prestrašen iskati. Nekaj časa je iskal, pa ni imel sreče. Potem se mu je zazdelo, kje bi utegnili biti. Vzel je laterno in godbo, da ga ne bi bilo samega ponoči strah in je odšel nevesto iskat tja, kjer je res bila. Tam so se malo poveselili in ko je plačal najdenino, je nevesto nazaj dobil.

Prav tako se godi s tetko. Tudi njo morajo ukrasti, drugače je za fante velika sramota. Fantje so se zmenili, kako bo šlo najbolj po sreči in od rok, nato pa so jo ukradli. Kopica deklet in fantov je odšla s tetko k sosedu. Vse je vodil in izpeljal star izkušnjavec, ki zelo spoštuje stare navade. Vse je šlo v redu naprej in vsak se je mirno in resno zadržal, da bi nihče ne slišal kaj o tem. Ko so prišli k sosedu, so drug drugega spraševali, kje je tetka, pa nihče ni vedel nič o njej. Za domače fante bi bila velika sramota, če bi tetko ukradli fantje iz druge vasi in jo odpeljali v drugo vas. Domači fantje so zavili k drugemu sosedu. Ko so tetko zopet našli, je šla zabava in veselje naprej, kakor v začetku »ohceti«. Tako se konča vesela ženitnina pri nas v Rinkolah.

REMSENIK

Pred štirinajstimi dnevi sta obhajala Rigelnikov ata in mama iz Remšenika zlato poroko. Oba sta zavedna in verna Slovenca ter sta tudi svoje otroke tako vzgojila. Zlata poroka je bila v Kapli pri drugi maši, ki jo je opravil kapelski dekan gospod Zehner ter imel na zlatoporočnega lep nagovor. Po opravljenem cerkvenem obredu so se svatje odpeljali na dom, kjer so v krogu domačih, prijateljev in znancev proslavili praznik.

»Meni jih daj, ko mi tako manjka denarja«, se je našal Marko.

Mica pa ga je prišla za rokav in mu popolnoma resno pogledala v obraz: »Lahko je moj denar tvoj, če hočeš.«

»Saj te prosim zanj.«

»Ne smej se. Resno mislim. Frčejevo Rezo vzemi in z njo dobiš tudi moj denar. Njej ga bom pustila.«

Marku je prišepetavala izkušnjava: »Rezka ima vendar Joža rada.«

»Pusti Ančko, pa se bo prišla tebe. Kakor samo sebe jo poznam. Verjemi!«

»Čedno dekle je. Če bi vedel, če bi me res marala...« je bolj sam sebi kakor Mici govoril Marko.

»Gospodar si že, pa še tako otročji. Po postavi in pameti si fant za tri Jože. Z medvedom bi se lahko spoprijel za medvedko, nikar s tem kolednikom za dekleta.« Marko se je zamislil. Mici pa se je obraz razvedril.

Mravlje so hitele skrivati kadilo in jajca pod smrečje; kakor naskrivnem znašajo dobre tete revni nečakinji predivo in žito za halo.

Zvečer je prišel Marko obrat v rodinsko kočo.

Reza in Mica in Franca in Meta in Joža vsi so ga veselo pozdravili, le Tevž je obmolknil.

Marko se je razživil. Največkrat se je zapletel v pogovor s Frčejevo Rezo in ji pripovedoval same vesele, da se je od srca smejala in drugi z njo. Bajtnikova Mica že dolgo ni bila take volje.

Mežkov Joža se je čimdalje bolj poredkoma oglašil in je venomer hodil gledat na drag, kdaj se bo ulila ploha. Tevž je ugenil njegovo željo in je računl, da bo dr. al Joža z njim, če nabode Marka.

In ga je: »Ti Marko! Ali se učiš brati, da boš Podlipnika zagovoril, da bi Ančko dal ovčarju?«

Vsi so obmolknil. Kakor bi jo bil naprosil, se je prav takrat ulila ploha. Zgnetli so se med vrata in gledali, kako so psi poskakali iz vseh staj in bežali pod streho v koč. Jari so vstali in se tesno stisnili drug k drugemu. V napol nepokritih, v zemljo ukopanih stajah so se prelegale krave pod streho. Slišali so pa samo največje zvonce, tako je glušil dež, ki je bil na drevju, na koč in staje in na travo, čofotal v jezercih in v nastalih mlakah. Vmes se je nekajkrat zablistalo in zagrmelo.

Marko je gledal ploho z drugimi vred; zaradi lepšega; v resnici pa je ostro premišljal, kako bi Tevžu z eno samo besedo zamašil usta. Tudi Mica je premišljevala, kako bi ugnala tretjineka, ki je iskal prepira.

»Ne bo hudega.«

Umeknili so se k ognjišču.

»Tretjinek bi rad vedel, zakaj se učim brati,« je začel pogovor Marko. »Veste zakaj?«

»Zakaj? Povej!«

»Samo zato, da bi iz črnih bukev znal prebrati tisti zagovor, ki na nogah poravnja podvite palce.«

Vsi so se glasno zasmejali, Tevž pa je rdel od jeze: »Kaj hočeš s tem?«

»Da boš potem ti bolj brez skrbi ponoči spuščal jarce iz tamrov med volkove.«

»Kdo jih je spustil?«

»Ti — meni!«

»Še enkrat reci, če se upaš.«

»Stokrat, če hočeš. Pa se sezuji!«

»Tebi ne.« Tretjinek je zamahnil, da bi udaril Marka.

Dekleta so se prestrašile. Bajtnikova Mica pa je objela Tevža od zadaj čez prsa, ga dvignila, odnesla iz koč in zaloputnila duri: »Na dežju se bo že ohladil. Pretepal se pri meni nihče ne bo.«

S Tevžem je vrgla Mica iz koč tudi dobro voljo. Ko je ploha ponehala, so se v sovavci porazgubili.

*

Dnevi so bili dolgi.

Kamen in skala se od sonca do sonca ni sta shladila. Živina je v opoldanskem premoru na paši dlje časa ležala in se bolj odpočila, če niso bile muhe prehude, kakor ponoči v tamorih.

Pastirji in majerce so zvečer do teme pohajali okrog koč, zjutraj pa so, premalo naspani, še s soncem neradi vstajali.

Nekaj dni Marko ni prišel v nobeno koč več v vas, še pod veliko smreko pri rožinski koči je rekel, da se ne utegne ustavit, čeprav so ga Mica in Reza in Joža vabili.

Pozno je hodil spat; vstajal je prvi. Najrajši je bil sam. Jedel je malo in hušal je.

»Ali je zbolel? Naj pove, da mu bom skuhalo rož,« je zaskrbelo Franco, Podlipnikovo majerco.

»E, kaj bo bolan,« jo je zavrnil Jok.

»Le kaj tuhta?«

»Seveda! Tebi bo razlagal svoje skrbi.«

»Saj tako vem.«

»Figo veš.«

Potem je Jok prišel na paši k Marku:

»Ne bom se vtikal v tvoje skrbi. Ne v potrebe, pa tudi v nepotrebne ne. Ne vem, katerih imaš več. Le to ti povem, da, kar bi bilo za koga drugega pametno, je zate neumno. Menda veš, kaj mislim?«

»Vem.«

»Prav. Ne bom se vmešaval. Le sam zastavi. Saj ni nikomur na svetu tako, kakor bi rad. Samo . . . Tisto srajco, za katero je človek stkal platno sam, še najlaže nosi, če se tako bode. In jo mora nositi, dokler je ne strga, če je kaj moža. Če boš pa kdaj hotel vedeti tudi moje misli, me pa vprašaj.«

Marko je izpregovoril, da bi vse povedal romarju iz Kompostele, vse, o Ančki in Rezi in o Micinem denarju in kako bi pravzaprav na najlažji način kupil konja in voz, za začetek, in kako bi potem —

Jok ga je prekinil: »Kaj boš pravil. Saj vem. Sam pretuhtaj! In ko se boš odločil: tako in nič drugače, potem mi boš šele povedal. — Ali obad tvoj trop kaj hudo nadleguje?« je Jok zaokrenil pogovor drugam.

»Če ga, kaj morem pomagati.«

»V grmovje zaganjaj v vročini. Med vejami se jarci bolje branijo.«

»Tega še nisem vedel.«

»In še marsikaj drugega se boš moral naučiti. Pa srečno pasi!«

Jok je odšel nazaj k svojemu tropu. Hrust je v senci od vročine zijal in molil jezik iz gobca.

»Priden, Hrust.«

Marko pa je vzel iz torbe knjigo SVESTI TOVARISH in poskušal brati: O-zha na-sh, kir si u' n-n-ne---be-sih,'). — Ustavil se mu je očenaš, čeprav ga ni prvič bral.

»Sam zastavi! Sam pretuhtaj!« je slišal govoriti Joka iz bukev.

Večerje se je komaj priteknil. Volkun jo je pohlastal namesto njega.

1) Pisano po starem. Danes bi pisali: »Zvesti tovariš. Oča naš, kir si u' nebesih . . .« Zvesti tovariš je knjiga, ki jo je l. 1743. izdal Fr. Paglovec. (Dalje prih.)

Pogled v bodočnost

(Nadaljevanje s 5. strani)

ROMUNIJA

Prvotno so ocenjevali letošnjo žetev v Rumuniji precej dobro. Po novejših poročilih pa računajo, da bo znašal pridelek pšenice 1.260.000 ton. V primeri z letom 1939, ko je bil pridelek pšenice 4.500.000 ton, je to zelo malo. Za koruzo računajo, da bo znašal letošnji pridelek 4.370.000 ton. Leta 1939 je bilo 6 milijonov ton koruznega pridelka.

Tudi preostanek romunske žetve bo šel na račun reparacijskih dobav v Sovjetsko zvezo.

NEMCIJA

Iz Nemčije ni popolnoma jasne slike o letošnji letini in škodi zaradi suše. Gotovo je, da bo potreba po uvozu žita mnogo večja, v zahodnih industrijskih in izredno gosto naseljenih predelih kakor pa v vzhodnih poljedelskih pokrajinah.

Poročilih iz Bavarske moramo presojati stanje prehrane kot izredno neugodno. To je posledica neugodnih vremenskih razmer in splošno svetovno-prehranjevalnih razmer.

Vprašanje prehrane je bilo že zelo težko vsled slabe žitne letine, sedaj se je položaj še poslabšal vsled izredno slabe letine krompirja. Tako ne bo mogoče dodeliti za zimo predvidenih količin krompirja.

Dodelitve maščob so se znižale na tako malenkost, da si jo prehranjevalni uradi ne upajo niti več objaviti. Oljnat rastline so namreč v pretekli zimi v glavnem pomrznile, na pitane svinje pa zaradi pomanjkanja krme tudi skoraj ni mogoče računati. Razen tega se je znižalo zadnje mesece še število živine, kar spet neugodno vpliva na dobave mleka.

Vse to vpliva tudi na to, da kmetje ne prijavljajo v redu svojih proizvodov za oddajo. Ugotovitve v Severnem Porenju in na Vestfalskem kažejo pri oddaji živine, da komaj 35% napovedi odgovarja resnici.

V Schleswigu in v Holsteinu je uspeh žetve komaj 40% pričakovanega pridelka, pri senu pa še samo 30% pričakovanega pridelka. V nekaterih okoliših je suša popolnoma uničila vse pridelke sladkorne pese.

Na Virtemberškem in na Badenskem nameravajo rešiti večji del pridelkov sladkorne pese z umetnim dežjem, to je s trošenjem ogljikovega dvokisa z letali.

Le iz Meklenburškega prihajajo poročila, da je tam letina žita in krompirja dobra in bodo s pridelki shajali do nove žetve.

Uradno glasilo ameriške vojaške vlade v Nemčiji poroča, da so odpeljale ruske zasedbene oblasti kljub dejstvu, da so morali v Nemčiji znižati dnevne obroke kruha zaradi slabe letine, v zadnjih 14 dnevih okrog 3.500 ton žita in okrog 150 ton estalih živil iz Nemčije v Sovjetsko zvezo. Uradni krogi poudarjajo, da je to samo mali del tega, kar Sovjetska zveza izvažala iz Nemčije.

BELGIJA

Belgijski minister za kmetijstvo Paul Orban je izjavil, da stane Belgijo sedanja suša zneske, ki dosegajo že več milijonov belg. frankov. Minister je tudi objavil načrt, ki predvideva pomožne ukrepe za one poljedelske okoliše, ki so zaradi suše največ trpeli.

Belgija je ena, skoraj edina gospodarska država, ki je bila v vojni, a kjer se danes gospodarska kriza že skoraj ne pozna. Vsi veliki transporti zaveznikov v Nemčijo in obratno gredo skozi Belgijo. Belgija ima velike rudnike železa, velike premogokope, izredno razvito jeklarstvo in železarsko industrijo. Za vse to pa dobi potrebne zaloge žita v Ameriki in v Sovjetski zvezi.

DANSKA

Suša je močno prizadela tudi skandinavske dežele. Na Danskem cenijo škodo, ki jo je napravila suša, na 300 milijonov danskih kron. V resnici pa je ta škoda še večja, ker bo zaradi manjše proizvodnje odpadel izvoz za visokovredne valute.

Na Danskem so spet vpeljali racioniranje mesa, obroki pa so v primeri z našimi obroki zelo obilni: tedensko 200 gramov svinjskega in 380 gramov ostalih vrst mesa; to je tedensko 580 gramov. Pri nas je tedenski obrok mesa 150 gramov.

ŠVEDSKA IN NORVEŠKA

Iz posameznih pokrajin javljajo, da je postala rž na polju zaradi velike suše črnkaste barve. Zaradi pomanjkanja krme je silno narastel zakol živine, zmanjšale so se pa dobave mleka, da morejo dobiti mleko samo otroci in bolniki.

Zaradi slabe letine krompirja jeseni mnoge tvornice špirta ne bodo mogle začeti obratovati. Vlada je morala zaradi niz-

kih pridelkov pristati kmetovalcem na 100% zvišanje cen za meso, mleko in žito.

Zaradi velike suše in pomanjkanja vode za električne centrale so morali deloma racionirati električni tok.

PORTUGALSKA

Tudi na Pirenejskem polotoku je letina vsled suše slaba. Vlada je na Portugalskem pred žetvijo sklenila, da bo po žetvi odpravljeno racioniranje kruha.

Zaradi slabe žetve pa so morali sedaj ta odlok preklicati in racioniranje kruha ostane v veljavi še v naprej.

ITALIJA

Letošnjo letino tudi v Italiji ocenjujejo kot neugodno. Že v rednih razmerah in v dobrih letinah se Italija težko sama prehranjuje. Za letošnja računajo, da bo znašal primanjkljaj do nove žetve vsaj 3.3 milijone ton pšenice. Toliko bo morala Italija dobiti pšenice iz Amerike, ako bo hotela obdržati sedanji obrok kruha po 235 gramov dnevno.

ŠVICA

Tajništvo švicarske kmečke zveze je izračunalo, da je pričakovati letos komaj 100.000 ton krušnega žita pri oddaji, medtem ko so oddali lani kmetje 116.700 ton, v letu 1944 pa celo 171.400 ton žita. Računajo, da bo dala letošnja žetev 650.000 ton, namesto 870.000 ton žita, kakor je bilo prvotno pričakovati.

Ker bo v Švici tudi krme za 25% manj, je ponudba živine zelo velika. Zato so v Švici z veljavnostjo z dnem 16. septembra ukinili racioniranje mesa in živalskih maščob. Istočasno odpade določilo o brezmesnih dneh v gostinskih obratih in vsaka omejitev prodaje mesa v mesarskih obratih.

SEVERNA AMERIKA

Skoraj edino upanje zapadno-evropskih držav je v dobavah pšenice iz Severne Amerike. Skupno bi potrebovale evropske države okrog 44 milijonov ton krušnega žita. Na razpolago pa bo po dosedanjih cenitvah komaj 26 milijonov ton krušnega žita.

V Kanadi je tudi letos letina pšenice skoraj za polovico manjša in so se zato cene že znatno zvišale.

V Združenih ameriških državah je sicer dala letos žetev pšenice rekordne pridelke, vendar pa je pridelek koruze izredno slab. Zato že prihajajo poročila, da bi zmanjšali prvotno določene dobave za evropske države — med njimi tudi Avstrija — za 10%.

Ker se Avstrija samo od svojega pridelka ne more vzdrževati niti 2 meseca in mora dobiti vsaj za 10 mesecev žito iz Amerike, bi to pomenilo znižanje dobav žita za potrebe enega celega meseca.

Protisui — umetni dež.

Tudi proti suši so poizkušali v Ameriki učinkovito sredstvo. Sedaj so zaključili poizkuse za proizvodnjo umetnega dežja. Dežne oblake potrosijo s suhim ledom (zmrznen ogljikov dvokis) in vsled kemične reakcije začne nato deževati.

RADIO CELOVEC

govori po časopisu

SLOVENCI IN SLOVENSKE MEJE V VISOKEM SREDNJEM VEKU

(Nadaljevanje.)

Da bi naselili neobljudeno ali le malo obljudeno zemljo in s tem povečali njeno donosnost (rentabilnost) ter svoje dohodke, so od 13. stol. dalje klicali zemljiški gospodje nove nemške kmetijske koloniste v naše kraje. Oglejski patriarh Bertold je najkasneje okoli 1. 1250. na ozemlje svojega tolminskega gospodstva pripeljal kmete iz tirolskega Pustertala in jih naselil na severnih pobočjih zgornje Baške doline (prvotno v vaseh Nemški Rut, Trtnik, Stržišče in Obloke). Nemški kolonisti so prišli semkaj kot svobodni dedni zakupniki, uživali so posebne v pismih zajamčene pravice in bili v upravnem oziru združeni v posebni takozvani rihtariji z lastnim rihtarjem na čelu. Krčenje gozdnatega in neobdelanega sveta je njihova glavna dolžnost, zato so oproščeni davkov in dajatev, ki jih njihovi slovenski sosedje morajo plačevati. Podoben praven položaj so uživali kmetje v takoiimenovani pluženski rihtariji, ki se je širila ob desni strani Idrije ob današnji jugoslovansko-italijanski državni meji. To ozemlje je bilo sicer že poprej obljudeno, a je potem opustelo in dobilo nove naseljence v zadnji četrtini 13. stol. A ti naseljenci niso bili Nemci, marveč Slovenci iz Soške doline med Tolminom in Kobaridom.

Na kolonizacijsko ozemlje okoli Nem-

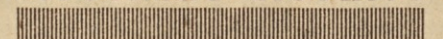
škega Ruta mejijo Nemci, ki jih je na svojem ozemlju okoli Sorice naseljeval nekako od 1. 1283. dalje freisinski škof. Tudi ti Nemci so prišli semkaj iz Pustertala na Tirolskem ter se naselili na ozemlju med Ratitovcem, Podlonkom in dolino Selške Sore na jugu. Nemško soriško ozemlje je urejeno kot poseben urad škofjeloškega oskrbnitstva. Tudi soriški Nemci so kot kolonisti, ki so morali v prvi vrsti kultivirati že gozdnato pokrajino, uživali posebne olajšave pri davkih in dajatvah, od tlake pa bili celo oproščeni.

Dočim je zadnja sled nemške govorice na kolonizacijskem ozemlju Nemcev okoli Nemškega Ruta, Sorice in na Sorškem polju že skoraj povsem izginila, se je ohranil nemški jezik še do srede zadnje vojne na Kočevskem, na tem največjem strnjemem ozemlju nemških kmetov-kolonistov med Slovenci. V ogromne gozdove, ki segajo od Ribniške doline in Suhe Krajine na severu pa do Kolpe na jugu, od Loške doline na zapadu pa do Bele Krajine na vzhodu so Slovenci prodirali le prav počasi. Naseljujejo se ob robih kasnejšega nemškega ozemlja že pred Nemci, globoko v gozdove okoli kočevskega Roga pa ne silijo in le po malem kolonizirajo dolino Črmošnjšičice. Samo od Ribnice sem prodrejo Slovenci že precej globoko v gozdove,

Sprejem pridno dekle za gospodinjstva dela. — Dr. Jantsch, Žihpolje — Maria Rain.

Brez slovnice je pouk slovenščine nemogoč.

Slovensko slovnico

dobite pri upravi »Koroške kronike« za 3 šilinge. Pohitite z naročilom.

Učiteljem dvojezičnih šol sporočamo, da bomo 10. oktobra za šolsko leto 1947/48 izdali prvo številko

MLADEGA KOROTANA

Mladinski list bo izhajal mesečno na osmih straneh (kot je bila jubilejna številka »Kor. kronike«) in bo primeren za pouk slovenščine na ljudskih in nižjih srednjih šolah. Ker bo naklada omejena, prosimo šolska vodstva, da nam pošljejo naročila do 6. oktobra 1947. Prednaročila sprejema uprava »Koroške kronike«, Celovec, Funderstraša 1

prav do vrat kasnejšega kočevskega mesta. Na jugu so pa naselili že pred 13. stol. ozek pas od Starega trga do Osilnice ob Kolpi. Še povsem nenaseljeno ozemlje je moralo biti dostopno vsaj po nekaterih gozdnih stezah, kajti sicer bi ne mogli razlagati slovenskih krajevnih imen sredi danes pretežno nemške okolice, ki jih najdemo že v najstarejših virih.

Slovenska kolonizacija je pa bila še pre-slaba, da bi mogla obljuditi ogromno, še nenaseljeno ozemlje. Napolnili so ga do neke mere Nemci pod vodstvom Ortenburžanov. Prvi so prišli okoli 1. 1330 koroški Nemci. Zanje je grof Oton Ortenburški postavil cerkev v pokrajini, ki so jo imenovali Nemci »Mooswald«, in dosegel pri njej 1. 1339. ustanovitev kaplanije. Prve, le maloštevilne nemške naselbine so se kmalu pomnožile, ko je ortenburškemu grofu Frideriku cesar Karel IV. podaril 1. 1349. tri sto turinških in frankovskih kmetov. Dobil jih je, ko je premagal protikralja Güntherja in njegove zaveznike na Turinškem in Frankovskem. Okoli 1. 1350. se je torej kočevski jezikovni otok povečal za okoli 1500 oseb, ki so našle dovolj prostora v obširnih gozdovih. Ker so velik del gozdovja tvorile hoje, so Slovenci ozemlje imenovali Hočevje ali Kočevje. Odtod nemško Gottschee in ime prvega kraja v okraju, ki se 1. 1377. imenuje »trg v Kočevju« (Markt in der Kotsche). Nove naselbine v »Hočevju« so se naglo širile, tako da dobi že leta 1363. ortenburški grof pravico nastaviti pri že obstoječih cerkvah v Kočevju, Poljanah, Kostelu, Osilnici in Gotenici duhovnike.

Ameriški kmetovalci, ki so zaradi letošnje suše tudi prizadeti, se že okoriščajo z novo iznajdbo. Ker imajo številni kmetovalci v Ameriki mala letala, preletijo farmarji z njimi svoja obširna polja in pašnike, trosijo suh led na deževne oblake in tako proizvajajo dež.

Ni pa še mogoče proizvajati umetnega dežja, ako ni deževnih oblakov in je nebo neprestano jasno, brezoblačno kakor letošnje poletje.

Radio Celovec

Nedelja, 28. septembra:

7.30: Jutranja glasba.

19.30: Polurna oddaja.

20.15: Večerna pesem.

Ponedeljek, 29. septembra:

7.15: Pouk slovenščine.

20.15: Poročila.

Torek, 30. septembra:

7.15: Zgodovinsko predavanje.

20.15: Poročila.

Sreda, 1. oktobra:

7.15: Glasba.

20.15: Poročila.

Četrtek, 2. oktobra:

7.15: Pouk slovenščine.

19.15: Pouk slovenščine za nemško govorce.

19.30: Polurna oddaja.

20.15: Poročila.

Petek, 3. oktobra:

7.15: Literarno predavanje.

20.15: Poročila.

Sobota, 4. oktobra:

7.15: Glasba s plošč.

20.15: Poročila.

Morebitne spremembe v času bomo objavili v radiu.

PRODAM

5 cevni

radio

aparat

CENA PO DOGOVORU

Naslov pri upravi »Koroške kronike«, Celovec, Funderstraša 1